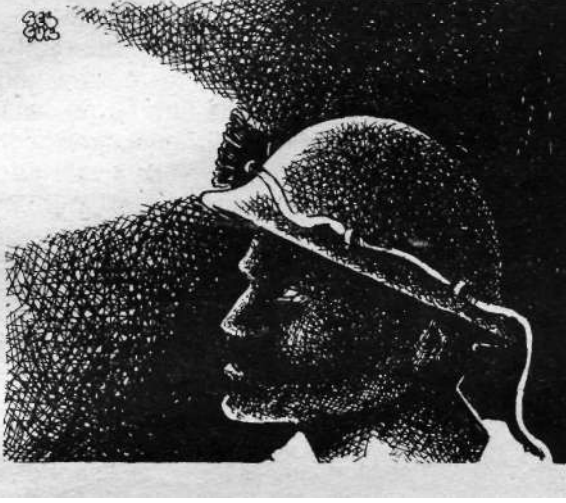

MADENCİLİK *Bülteni*

SAYI: 14 TMMOB MADEN MÜHENDİSLERİ ODASI YAYINI 1992

Svf. 2,3 ve 4

GENEL KURULA GİDERKEN

Dünya Madenciler Günü
Odamız Öncülüğünde
25. Kez Kutlandı...

ULUSAL MADENCİLİĞİMİZE
HİZMET VEREN
MESLEKTAŞLARIMIZIN,
MADENCİLERİN VE
MADEN İŞÇİLERİNİN
BAYRAMINI KUTLARIZ.

BU SAYIMIZDA...

Madencilüğimizin Çözülemeyen Sorunları

Ä) Kadri YERSEL, Sayfa 7

Maden Mühendisliği Eğitimi, Sorunları
ve Çözüm Yolları

A Remzi GEDİKOĞLU, s ayfa8

Küçük Ölçekli Madencilik ve Sorunları

A Prof. Dr. Ergin ARIOĞLU, Sayfa 11

Birlik Haberleri, sayfa15

Meslek Anıları

ÄJ M. Yaşar ETEM / A Zeki SESİŞİK, Sayfa 18

YORUMSUZ

*30.11.1991 tarih ve 147 sayılı
TBMM kararıyla güvenoyu alan
Sn.S. Demirel başkanlığındaki
koalisyon hükümetinin
programından alınmıştır:*

*Madencilik sektöründe en
önemli husus, madenlerin
verimli, etkin ve rezervleri
koruyan bir biçimde
çıkartılmasıdır.*

*Düşük tenörlü madenlerimizin
üretme - arttırma - zenginleştirme
işlemleriyle ilgili yatırımlar
desteklenecektir.*

*Özellikle üstün teknoloji
yatırımların sektöre
çekilebilmesi amacıyla yabancı
sermaye teşvik edilecektir. . .*

GENEL KURULA GİDERKEN

DEMOKRATİKLEŞME PROGRAMI ÜZERİNE

Ülkemizde, 20 Ekim seçimleri sonrasında "demokratikleşme" programıyla iktidara gelen DYP - SHP koalisyonu ile birlikte yeni bir dönem başlamıştır.

Bu yeni dönemde Odalar ve TMMOB Genel Kurullarına giderken yeni dönemin özelliklerini iyi analiz edebilmek; çalışma programları ve ilkelerinin oluşturulmasında zorunlu olmaktadır.

Bu yeni dönemle birlikte yapılmak istenen - iktidarın hedeflediği - nedir? Odalar ve TMMOB'nin bu süreç içerisinde olması gereken işlevi ve görevleri nelerdir? Bu sorulara verilecek doğru yanıtlar bizleri sağlıklı politikalara götürecektir.

DYP-SHP koalisyon hükümeti "demokratikleşme" konusunda vaat ettiğiyle geniş toplum kesimleri açısından yeni bir umut olarak ortaya çıkmıştır. Bugüne değin ilerici, devrimci, demokrat kesimlerin mücadelesini verdikleri birçok demokratik hak ve özgürlük talebi yeni hükümetin çalışma programında yer almaktadır. ILO ilkelerine uygun iş ve sendika yasaları, YÖK'süz bir üniversite ortamı, "hukuk devleti", söz ve ifade özgürlüğü, Anayasa değişikliği, bakanlıklaştırılmış insan hakları, kadın hakları, basın özgürlüğü, çevrecilik vb.

Gerçekleştirilebilirlik tartışmalarını bir yana bırakırsak bütün bu taleplerin dile getirilişi bile yeni bir dönemi açıkça belgelemektedir. Bütün bu gelişmeleri anlamak, üzerinde politika yapacağımız yeni koşulları anlamak demektir. Bu nedenle koalisyonu bu türden vaatlerde bulunmaya iten koşulların ortaya konulması gerekmektedir.

Seçimler sonrasında ortaya çıkan tablo hiçbir siyasal partinin toplumun geniş kesimlerinin desteğini alamadığını gösteriyordu. Bunun sistemin kendini devam ettirebilmesi noktasında önemli bir "temsil krizi" anlamına geldiğini ve bu "temsil krizi" sarmalından ancak yeni bir ideolojik çekim odağı yaratmakla, diğer bir ifadeyle yönetilenlerin "onay"ının alınabilmesi için gerekli olan yeni bir mutabakat zemini sunmakla çıkabileceği ortadaydı. Hiçbir siyasal partinin egemen sınıfların özel çıkarlarını toplumun genel çıkarı olarak formüle edebilecek bir performans sergileyemediği bu koşullarda, DYP-SHP koalisyonu, önerdiği hükümet programıyla ifade ettiği politik-toplumsal söylemle ve halk kitlelerine vaat ettikleriyle, böyle bir "toplumsal mutabakatı" aydınların popüler deyimleriyle konsensus'u sağlama iddiasındadır.

Yeni bir mutabakatın temel motifleri olarak insan haklarını ve demokrasiyi öneren koalisyon, aynı inançla serbest piyasa ekonomisine de dört elle sarılmaktadır. İnsan hakları, demokrasi, serbest piyasa ekonomisi... Bu kavramlar son yıllarda kimsenin dilinden düşmüyor. Dünyanın yeni ideolojik ikliminde sürekli olarak bu kavramlara gönderme yapılıyor. Koalisyonda, işte tam bu noktada sözkonusu kavramları kendi programı olarak öneriyor. Bunlar, Türkiye açısından yeniliktir, ancak dünya koşulları düşünüldüğünde şaşırtıcı değildir. Bu nedenle de sorunu öncelikle değişen duya koşulları içinde ele almak gerekiyor.

Doğu Avrupa ülkelerindeki çöküşe paralel olarak emperyalist-kapitalist sistemde de yeni politik strateji arayışları zorunlu hale gelmiştir. Karşıt sistemin varlığında ve kendi ifadeleriyle "doğu-batı kutuplaşması" ekseninde anlam kazanan emperyalist stratejiler, sözkonusu eksenin ayaklarından birinin ortadan kalkmasıyla birlikte geçerliliğini yitirmiş, ABD'nin "Yeni Dünya Düzeni" olarak tanımladığı çerçevede içinde emperyalist politikaların alt kavramları belirlemeye başlamıştır. Bu değişimin ikinci dünya savaşı sonrasında ortaya çıkan ve ABD politikalarında "soğuk savaş disiplini" olarak adlandırılan tarihsel değişime benzer bir içerik taşıdığı açıktır. Gerek emperyalist ülkelerin iç çelişkileri açısından gerekse de emperyalist ülkelerin bağımlı ülkelerle ilişkileri açısından bugünün dünyasının 50'ler konjunktüründe oluşan kavramsal çerçeve içinde düşünülmesi olanaksızdır. Sözkonusu ilişki ve çelişkileri artık daha karmaşık bir düzlemde tanımlamak gerekmektedir.

Gerek dünya düzleminde gerekse Türkiye'de "soğuk savaş"ın sona ermesi "yeni" yöntemleri zorunlu kılmaktadır. Ülkemizdeki — sermaye birikimini tamamlayamamış, kaynak sorununu çözememiş— çarpık kapitalizm, emperyalizme bağımlı olmadan kendini üretme kapasitesinden yoksundur. Bununun doğal sonucu bağımlı ülke burjuvazisinin kendi demokrasisini bile üretmekten aciz oluşudur. Türkiye'de bu yapısal sorunlar var olduğu sürece burjuva demokrasinin gerçekleşmesi zordur. Çünkü, Türkiye burjuvazisi yalnızca kötü burjuvalardan oluştuğu için değil zorunlu olduğu için ülkeyi zor yöntemleriyle yönetmektedir. Ancak bu zor yöntemler ülkemizde, yeni dünya "demokrasi"si adı altında şekillendirilmek istenecektir.

Şimdi yeni dünya "demokrasi"sinin asli kavramları olarak önerilen "serbest piyasa", "insan hakları"

vb. düşünceleri temelinde yeni "toplumsal mutabakatlar oluşturulmaya çalışılıyor. Yeni konsensüs yaratmak için bu kavramların seçilmiş olması bir rastlantı değildir. Her üç kavramda emperyalist metropollerdeki halk kitleleri için birer "kitle ideolojisi" formu niteliği kazanmışlardır. Dolayısıyla acil bir karşıt sistem tehlikesinin bulunmadığı koşullarda serbest piyasa, demokrasi, katılımcılık ve insan hakları düşünceleri etrafında oluşturulacak bir toplumsal mutabakat düzleminin asli işlevi, emperyalist sistemin hegemonyasının daha uygun araçlarla sürdürülmesinden başka bir anlam taşımamaktadır.

Aslında koalisyon tarafından çerçevesi çizilen değişimlerin ilk adımları daha Körfez Savaşı döneminde Özal tarafından hazırlanmıştır. Ancak 12 Eylül'ü sırtında taşımak zorunluluğundan ve başka bir takım faktörler nedeniyle başarılı olamamıştı. Şimdi DYP-SHP, Özal'ın Özalvari yöntemlerle gerçekleştirmeye çalıştıklarını bu kez kendi tarzlarında tamamlamaya çalışıyorlar. Bu noktadaki temel farklılık, ise koalisyonu oluşturan güçlerin ve özellikle Demirel'in 12 Eylül rejimiyle kurmuş olduğu ilişkilerden kaynaklanmaktadır.

Bütünyle eski dünyanın kuralları çerçevesinde şekillenen 12 Eylül rejiminin hala varlığını sürdüren izleri Türkiye'de yeni dünya düzeni tarafından dayatılan "değişim sürecini" yakından etkiliyor. Bu noktada 12 Eylül'den çıkma programıyla yeni dünya düzenine ayak uydurma programı birbiriyle kesişiyor. Yeni hükümetin programı bu nedenle her iki sürecin bileşkesinden oluşmaktadır.

Koalisyon, Özal'dan farklı olarak kendi stratejik yönelimini özel bir 12 Eylül karşıtlığı vurgusu içinde çiziyor. Bu noktada sürece damgasını vuran tarzın, koalisyon oluşturan güçlerin kendi "misyona" göre biçim alacağı açıktır.

TMMOB VE ODALAR ÜZERİNE

TMMOB ve Odaları son 11 yıllık baskı sürecini üyeleriyle birlikte yoğun bir biçimde yaşad. TMMOB'nin bu dönemden fazlasıyla etkilenen örgütlerden olduğu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu

süreç içerisinde yaşananlar, tikanlıklar, açmazlar doğru ya da yanlışlar hep bu döneme atıflarla açıklanmaya çalışıldı. Doğruydı; o süreç yaşamı felç edecek düzeyde her alana ilişkin uygulamalar getirmişti ve uzantıları da (yukarıda açıklamaya çalıştığımız) henüz ortadan kalkmış değildir. Ancak koalisyon hükümetinin "demokratikleşme" programıyla birlikte son yıllarda sadece Oda ve TMMOB Genel Kurullarında gündeme gelen, ağırlıklı olarak TMMOB ve Oda yönetim kurulları çerçevesinde üzerine eğilen ancak bir türlü kitleyle kucaklaştırılmayan pek çok konu TMMOB bünyesinde kitlesel biçimlerde ele alınmaya, hatta eylemlere dönüşmeye başlamıştır (Kamuda çalışan mühendis ve mimarların ücretleri konusunda TMMOB önderliğinde yapılan gazete

ilanları, imza kampanyaları ve Anıtkabir yürüşünde olduğu gibi).

İşte sürecin asıl önemi burada başlamakta, demokratik kitle örgütü niteliği kazanmış TMMOB ve Odalarının gündemindeki konularının kitlelere açılması, sektörel önerilerden, sendikalaşmaya değin bir dizi önerinin TMMOB öncülüğünde kitlesel bir güç olarak siyasal iktidarların önüne konması gerekmektedir.

TMMOB ve bağlı Odalar için başarıya giden yol en başta, sağlıklı ve bütünlüklü bir programdan geçmektedir. Hiç şüphesiz

söz konusu program 2 yıllık çalışma programları değildir. Dönem çalışma programlarına yön ve ruh veren, onu günlük pratiğe uygulanabilir hale getirecek olan kapsamlı bir çalışma programı ilkeleri ve yöntemi belirlenmelidir.

Dönem çalışma programlarının ve güncel gelişmeler karşısında alınacak tavırların ancak oluşturulacak kapsamlı bir programın parçası olduğunda önem kazanacağı açıktır

TMMOB ve Odaları oluşturacakları böylesi bir programdan hareketle bir yandan hükümet programında vaadedilenlerin gerçek bir takipçisi olurken; diğer yandan ortaya çıkan yeni olanaklarla, sürece kendi damgasını basabileceği oluşumlara gitmelidir. Böylesi bir işlevin bir kaç basamaklı sloganla değil, uzmanların görüşlerinden, sağlıklı - güçlü bir-

örgütlenmeye kadar uzanan bir zincirle gerçekleşebileceği ortadadır.

ODAMIZDA SOMUT DURUM VE GÖREVLERİMİZ

Maden Mühendisleri Odası, çalışma programında; madencilik sektörüne ilişkin çalışmalardan, üyelerin özlük haklarına, eğitimden-öğretime değin bir dizi sorun ana ve alt başlıklar altında ele almış, Oda, geleneğine damgasını vuran çalışma programına sahip olmasına karşın ülke vâ TMMOB düzeyinde yaşananların bir yansıması sonucu çalışmalarında istenilen düzeyde bir kitle katılımı sağlanamamış, son onbir yıllık iktidarların engellemeleriyle de yeterli kamuoyunu yaratamamıştır.

Bugün ülkemizdeki ekonomik durumun - daha doğrusu yönlendirmenin - bir yansıması olarak madencilik sektörü giderek ufaltılmakta hatta ülkemiz kalkınmasına damgasını vurmuş madencilik kuruluşlarının küçültülmesi, satılması ya da kapatılması gündeme getirilerek madenciliğimiz yok edilmeye çalışılmaktadır.

Ülke kalkınmasında tüm dünyada vazgeçilmez bir sektör olan madenciliğin ülkemiz özelinde böylesine dışlanması özelleştirme ya da kapatılma yoluyla çalışanların kapı önüne konulması tehlikesi ülkemiz ekonomisi ve sektör çalışanı meslektaşlarımızın karşı karşıya bırakılmak istenildikleri konum, Odamız önünde uğraşılması gereken önemli konulardan biri olarak durmaktadır.

Diğer bir önemli konu ise yıllardan beri sorun olan Maden Kanunu'ndan işgüvenliğine kadar uzanan bir dizi mevzuatın eksikliği, yetersizliği ve yeniden ele alınmasının gerekliliğidir.

Üyelerimizin büyük bir çoğunluğunu etkileyen sendikalaşma konusu ise Odamız ve TMMOB bünyesinde iş yasalarından, işyeri temsilcilerinin oluşumuna, yasa değişiklik önerilerinden sendika okuluna değin ivedilikle üzerine gidilmesi gereken bir sorun olarak durmaktadır.

Bir taraftan küçülen sektörümüzde meslektaşlarımızın işsizlik oranı artarken diğer yandan YÖK sultasında Mâden Mühendisliği eğitimi veren okulların sayısının 6'dan 15'e çıkarılması öğretim üyesi ve gerekli araçlardan yoksun olarak verilen yetersiz eğitimle buna katkıda bulunmaktadır. Bu gidişe dur diyecek öneriler ve mekanizmalar bir an önce geliştirilerek duruma müdahale etmeliyiz. Serbest çalışan üyelerimizin bu işgücü arzı karşısında haksız rekabet ortamına girmeden çalışılabilmeleri için, Odamıza denetleme yetkisinin yasalar çerçevesinde alınması zorunludur.

Değişen dünya konjktürü ve ülkemiz, teoride ve pratikte yeniden bir açılıma gereksinme duyarken, TMMOB, Odalar ve Odamız da bu sürecin etkin ve zorlayıcı bir parçası olmak zorundadır.

22 - 23 Şubat 1992 tarihlerinde yapılacak olan Oda Genel Kurulumuz ve öncesindeki üye toplantıları, bu alana ilişkin özgün politikaların tartışıldığı, belirlendiği birliktelik içerisinde oluşturulacak Oda Yönetim Kuruluyla birlikte yaşama geçireleceği platformların sorumluluğunu üstlenmelidir.

TMMOB'nin kitesinde ve geçmiş deneyimlerinde saklı olan gücü bulup çıkartarak, cesaretlendirmek ise bugün bize düşen en önemli görevdir. Bu görevin sorumluluğunda ve bilincinde ancak bu süreci anlayabilir, kavrayabilir ve dönüştürebiliriz.

Ekonomik - demokratik ve mesleki sorunlarımızın ülke sorunlarından ayrılmazlığının bilinciyle Genel Kurulumuzu yukarıda özetle çizmeye çalıştığımız çerçeve içerisinde var olan tüm sorunlarımızın tartışıldığı ve çözüm yollarının arandığı demokratik bir platform olarak değerlendirmeliyiz. En geniş katılımı geleceğe ışık tutacak önerileri geliştirmeliyiz.

Saygılarımızla.

YÖNETİM KURULU

TMMOB MADEN MÜHENDİSLERİ ODASI 33. OLAĞAN GENEL KURULU DUYURUSU

Odamızın 33. Olağan Genel Kurulu, (çoğunluk aranmaksızın) 22 Şubat Cumartesi günü Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Konferans Salonunda (Atatürk Bulvarı No: 149 Bakanlıklar - ANKARA), Seçimler ise 23 Şubat 1992 Pazar günü Mimar Kemal İlkokulu'nda (Yüksel Cad. No:18 Kızılay - ANKARA) yapılacaktır.

Odamızın gelecek dönemlerde çalışmalarının daha geniş ve daha başarılı olması için en geniş katılımın hedeflendiği Genel Kurul aşağıdaki gündemle toplanacaktır.

Saygılarımızla
YÖNETİM KURULU

1. GÜM
1. Açış
2. Başkanlık Divanı Seçimi
3. Saygı Duruşu
4. Anıt kabir'e Çelenk Koymak için 5 Kişilik Heyet Seçimi
5. Açış Konuşması ve Konuk Konuşmacılar
6. Komisyon Seçimleri
7. Yönetim ve Denetim Kurulları Raporlarının Okunması ve Tartışılması
8. Yönetim ve Denetim Kurullarının Aklanması
9. Komisyon Raporlarının Okunması ve Tartışılması
10. 1992 ve 1993 Bütçesinin Görüşülmesi ve Oylanması
11. Mesleki Sorunların Tartışılması, Dilek ve Öneriler
12. Adayların Belirlenmesi
13. Kapanış
2. GÜN
14. Seçimler

DÜNYA MADENCİLER GUNU ODAMIZ ÖNCÜLÜĞÜNDE 25. KEZ KUTLANDI...

İstanbul'daki gecede ödül alan üyelerimiz..

Yirmibeşinci kez Odamız öncülüğünde biraraya geldiğimiz, daha da kaynaştığımız **MADENCİLER BAYRAMI** (Dünya Madenciler Günü), ülkemiz düzeyinde; başta Ankara, İstanbul ile İzmir olmak üzere, madenciliğin yoğun olduğu Zonguldak, İskenderun, Adana, Seydişehir, Muğla, Tunçbilek, Sivas, Soma, Eti-bank 100. Yıl Gümüş Madeni

İşletmesi, Çayırhan, Dodurga ve Bursa'da kutlandı.

Yine Odamız öncülüğünde bayramın kutlandığı günler, **MADENCİLİK HAFTASI**'na sıçratılırken; panel, söyleşi, saydam gösterileri, fotoğraf sergileri, karikatür sergileri vb. etkinliklerle de sektörümüze hem canlı tartışma platformları sunuldu hem de sektörün

çalışanları olarak acı tatlı yanlarıyla bir yıl daha neşeli ve coşkulu gecelerle geride bıraktı.

Madenciler Bayramı nedeniyle Oda Başkanımız M. Fikret **OZBİLGİN** sektörümüze iletmiş mesajında; her fırsatta madenciliğimizin sorunları ve bu sorunların çözüm yollarının dile getirildiğini, Türki-

ye'nin madencilikten adeta elini eteğini çektiği bir sürecin yaşandığını, yabancı sermayenin gelmesi için yapılmayın kalmadığını, madencilğe yatırım yapılmadığını, sektörün durumu için sorumlu arandığında kimsenin bulunmadığını, 20 Ekim seçimleri sonucunda kamuoyunda oluşturulan havanın bir dönemin kapandığı, yeni bir dönemin açıldığı şeklinde görüldüğünü ifade ederken; "Hükümet programında birçok şey oldukça ayrıntıda. ele alınmış iken, madencilğin yine "geçştirilmiş" olması bizleri düşündürmelidir. Ancak biz yine de iki temel nedenle umutlarımızı korumak istiyoruz. Birinci nedenimiz, siyasal ve bürokratik kadroların bundan böyle tek merkezden ve uzaktan kumanda ile yönetilmeyeceklerine ve sorunları tartışıp kendi beyinsel ürünleri ile karar vereceklerine inanmak isteyişimiz. İkincisi ve daha önemli olanı, bizlerin yıllar boyunca dile getirdiği, şimdilerde de yeni hükümetin programında yer alan ve Sayın Başbakan'ın ağızından sayısız kez işittiğimiz vaatler. Bunlar, toplumun örgütlenmesinin önündeki engellerin kaldırılması; kamu çalışanlarına sendika kurma hakkı verilmesi (umarız bu hak, grev ve toplu sözleşme hakkından yoksunlaştırılarak kuru - sıkı atan bir silaha dönüştürülmez); kitlelerin siyasal yaşama dört / beş yılda bir oy vermenin dışında ve etkin olarak katılmasıdır. Kısacası, örgütlenme ve konuşmanın suç olmaktan çıkarılmasını, umut bağlanabilecek bir araç olarak görmekteyiz," dedi.

Dünya Madenciler Günü Türkiye Düzenleme Komitesi Başkanı Rifat KONT ise bayram mesajında, madeni, madenciyi tarifleyerek; "Bilindiği gibi madencilğin ekonomiye katkısının bir ölçüsü, GSMH içindeki payıdır ve her ülkenin madencilğe verdiği değer oranında da endüstrileştiği kabul edilir. Malesef ülkemizde madencilğin GSMH içindeki payı %2'nin altında bulunmaktadır. Bu durum madencilğe gönül vermiş bizlere büyük bir sorumluluk yüklemektedir, doğal kaynaklarımızı daha verimli şekilde işletmek suretiyle kalkınma hamlemize katkıda bulunmak zorundayız. Bunun için de teknolojinin gelişmiş imkânlarından, geçmiş olaylardan ve büyüklerimizin tecrübelerinden yararlanacağız.

Maden ürünlerinin üretim ve ihracatının teşvik edilmesi, maden kanununda aksayan kısımların değiştirilmesi ve madencilik yatırımlarına özel uygun kredi verilmesi Madencilik Sektörünün gelişerek hamle yapmasına kolaylık sağlayacaktır" dedi.

Madenciler Bayramı dolayısıyla düzenlenen gecelerde meslekte 40 ve 60 yıl hizmet vermiş üyelerimizin onurlandırılması her yıl olduğu gibi bu yılki programlarda da yer aldı. Aşağıda mesleğimize 40 ve 60 yıl hizmet veren meslektaşlarımızı bir defa daha ilan ederken, aramızdan ayrılan meslektaşlarımızın anısı önünde saygıyla eğiliyor, topluluğumuza katılan meslektaşlarımıza hoş geldiniz diyoruz.

Madencilik Bülteni

Meslekte 60. Hizmet Yılıını Dolduran Maden Mühendisleri

Kazım AKYEL
Şerif AKKUTAY
Celal ADIBELLİ
Cemalettin BAŞGÖZE
A. Cemil BAŞGÖZE
Mustafa Nedim BİLGİN
Fahrettin DORUK
E.Necdet EGERAN
Azmi HALULU
Kadri İbrahim YERSEL
Sıtkı KOÇMAN
Hikmet Rıza SAYLAM

Meslekte 40. Hizmet Yılıını Dolduran Maden Mühendisleri

Ömer BEĞENİR
Hamdi ÇELİK
Nurettin ÇİÇEK
Hilmi DOKUZOĞLU
Ali ERGİN
Mehmet KORFAL
Orhan Selim ÖZDEMİR
İbrahim ÖZKÖSE
Adem ŞAHİN
İsmet ŞEVİNDİK

SEKTÖRÜMÜZDE YENİ BİR ÖRGÜTLENME...

Kısa adı İMKPD olan, İstanbul Maden ve Kömür Pazarlamacıları Dayanışma Derneği adlı yeni bir örgüt 1991 yılı sonunda kurularak faaliyete başladı. Kurucuları arasında üyelerimizde bulunduğu derneğin kömür madencilüğümüzün gelişimine olumlu katkılarda bulunması arzusuyla çalışmalarında başarılar dileriz.

Madenciliğimizin Çözülemeyen Sorunları

KADRİ YERSEL
Maden Yüksek Mühendisi

Madenciliğimizin, emperyalist emellerden arındırılmış olarak ulusal ekonomiye katkısı; iktidarları etki altında tutan gizli egemenlerin tercihlerine göre saptanmış maden politikaları ve yasaları yoluyla sağlanamaz... yy

Yüksek bilim ve teknolojisinden yararlandığımız Fransa, 1954 yılında zararlıdır diyerek yürürlükten kaldırdığımız Maadin Nizamnamesi'nin esaslarını iki yüz yıldır uyguluyor. Onun yerine koyduğumuz 6309 ve 3213 sayılı yasalar ise soruna çözüm değil çözülemeyen "kaoslar getirdiler. Gündemde olan geniş düzeltme yasa taslağı da hastalıklıdır.

Madenciliğimizin yakın tarihlerdeki konum ve akışkan yapıcağım anımsatmalarla genç kuşaklara ve yöneticilerimize ışık tutmaya çalışacağım. Osmanlı madenciliği 17. ve 18. yüzyıllarda durdu. Bilim kurumu ve bilgi birikimi yoktu. İlkel teknoloji de sıfırladı. Yabancılar, padişah ihsanları olan imtiyazlarla 19. yüzyılda madenciliği hareketlendirdiler. Bunların amaçları, ucuz hammadde sağlamanın yanında, imparatorluğun paylaşımında yararlanmak üzere imtiyaz stoklayıp casus jeolog ve mühendislerle bilgi toplamaktı. Bu nedenle bilinen kaynaklar üzerine çöreklenip önemli yatırım yapmadılar. Modern bilim

ve teknoloji de getirmediler. Bu dönemde bulunan maden kömürü havzası da açılan 400 kadar ocakla paramparça edilerek sömürüye katıldı. Kara taşımacılığında "deve", gemi yükleme-sinde "kayık" ve "küfe" kullanılıyordu.

19. yüzyılda başlayan madencilik için Fransız Yasası'ndan aktarılan esaslarla birbirini geliştirerek izleyen "nizamnameler" uygulanmıştır. Bunların sonuncusu 20. yüzyıl başlarında yurdumuzun koşullarına uygun olarak düzenlenen Maadin Nizamnamesi'dir. 1954 yılında 6309 sayılı Maden Yasası yürürlüğe konuluncaya kadar da uygulanmıştır. Bu değişmeye yol açan haklı yakınmalar, devletçiliğin çok katı uygulandığı dönemde özel sektörün çalışma alanları ve konularının özel yasalarla olağanüstü daraltılmasından kaynaklanmıştır. Maadin Nizamnamesi'nin sorumlu gösterilmesi, bir hedef saptırmasıdır.

6309 sayılı Maden Yasası, çok katılımlı, ama yurt koşullarını gözardı eden, niteliksizliğe düşüren, yatırımsız kazanmaya, derinlerin habercisi olan yüzeysel oluşumları yağmalamaya, çapulculuğa, kaçakçılığa ve politik etkilere açık yöntemlerle bir hareketlilik getirmiştir. Bu yasanın uygulayıcısı devlet dairesi ise 1930'lu yılları "devletçi" atılımında cüceleştirilip etkinliği yok

edildiğinden bu çok hareketliliğin altında ezildi. Sonuçta oluşan kaos, ciddi madencilerin de saygınlığına, güvenilirliğine gölge düşürdü. Devlet desteğine, krediye en çok muhtaç olan bu sektör sahipsiz kaldı. Bu koşulları düzeltmeyen hiçbir yenileme başarılı olamaz. Nitekim 3213 sayılı yasa bu nedenle değiştirilmek isteniyor. Ama hükümetin hazırladığı düzeltme taslağında çözüme değil, yönetimde bürokrasiyi pekiştirmeye, işsiz mühendislere devlet kadrolarında mesleksi kayırmalı yer açmaya yönelik gözüküyor.

Geçmişin göstergelerinden şusunuç çıkıyor:

Madenciliğimizin, emperyalist emellerden arındırılmış olarak ulusal ekonomiye katkısı, iktidarları etki altında tutan gizli egemenlerin tercihlerine göre saptanmış maden politikaları ve yasaları yoluyla sağlanamaz. Bu böyle bilinmezse, ağır yanılgılara düşülmesi kaçınılmazdır. 37 yıllık başarısızlığımız bunun çarpıcı kanıtıdır. Hele kömür havzamız gibi politika kaygılarıyla gücünün üstünde (yerel deyişle "zarzor") üretime koşullar olarak ağır yaralar aldırılmış bir enerji kaynağımızın, uygulamalı üniversite değerinde bir kurum düzenine getirilmesi yerine kapatılması, yanılgıların en ağırı olacaktır.

(*) 28 Mayıs 1991 Cumhuriyet Gazetesi

Maden Mühendisliği Eğitimi, Sorunları ve Çözüm Yolları

Remzi Gedikoğlu
Maden Mühendisi

1. Giriş

Cumhuriyetten önce ve Cumhuriyetin ilk yıllarında bir tek üniversite vardı: Darülfünun. 1863'de açılan Darülfünun, bugünkü anlamda bir bilim yurdu değildi aslında. Yalnız "Hikmet" (Fizik), "Hayvanat" (Zooloji), "Nebatat" (Botanik) ve "Tarih" konularında genel derslerin verildiği bir çeşit okuldu bu. Ömrü de pek kısa oldu. Öğretim üyelerinden Hoca Tahsin Efendi'nin canlıların havasız yaşamayacağını tanıtlamak için, bir güvercini havası boşaltılmış bir fanus içine bırakması ve bir başka öğretim üyesi olan Cemalettin Efganî'nin "peygamberlik bir sanattır" demesi yüzünden kapatıldı; 1890 da tekrar açıldı (1).

Diğer taraftan, Cumhuriyet öncesinde Mühendishaneyi Bahriye Hümayun ile Darülfünun'da madencilik konusunda bazı derslerin okutulduğu ve madencilik eğitimi özelinde ise, 1882 de açılan Orman ve Maadin Mektebinde, kesin olarak ne kadar sürdüğü saptanamamakla birlikte, 1890'dan önce, başlangıçta 2, daha sonraları da 4 yıl eğitim yapıldığı bilinmektedir.

Cumhuriyet sonrasında ise, 1924 yılında Zonguldak'ta Yüksek Maadin ve Sanayi Mühendis Mektebi açılmıştır. Bu okul 1931 yılına kadar ayakta kalabilmiştir. Üniversitelerimizde maden mühendisliği eğitim ve öğretimine 1953 yılında İTÜ bünyesinde Maden Fakültesi'nin kurulmasıyla başlanabildiği.

İTÜ Maden Fakültesi'nin kuruluşunun ardından, 1960 yılında ÖDTÜ'ye bağlı olarak da maden mühendisliği bölümü açıldı. Daha sonraki yıllarda ise maden mühendisliği bölümlerinin açılmasına büyük bir hız verildi. Yeni maden mühendisliği bölümlerinin açılması ileriki dönemler için büyük sıkıntıların başlangıcı olurken tepkilerini de beraberinde getirmiştir.

Çizelge 1. 1953 -1976 Yılları Arasında Açılan Maden Mühendisliği Bölümleri ve Mezun Sayıları (9)*

Bölüm Adı	Açıldığı Yılı	1991 Yılı İtibariyle Toplam Mezun Sayısı
İTÜ	1953	1713
ODTÜ	1960	592
HÜ Ankara	1968	374
DEÜ İzmir	1973	420
HÜ Zonguldak	1975	744
AÜ Eskişehir	1976	570

* Yüksek Maadin ve Sanayi Mühendis Mektebi, Zonguldak Maden Teknik Okulu ve Yurtdışından mezun olup, Maden Mühendisleri Odası'na kayıt yaptıran maden mühendisi sayısı 644'dür.

2. Yeni Bölümlerin Açılması, Kontenjanların Artırılması

1970 sonrasında, ülkemizde yeni üniversite ya da yeni bir bölüm açılması (Çizelge 1), çarşıda yeni bir mağaza açmaktan daha kolay hale getirilerek, eğitimin yozlaşmasına ve bilim tüccarlığına çanak tutuldu (2); YÖK'ün sultasıyla birlikte bu soyuzlaşma daha da hızlandı.

Yukarıda sıralanan bölümlerin açılmasıyla yetersiz koşullarda maden mühendisliği eğitimi ne başlandı. Açıldığı yıllarda, 80 öğrenci, 5 Asistan, 2 Dr. Mühendis

ile AÜ Eskişehir'de laboratuvar, kütüphane olmadığı gibi ders yapılacak yerin de belirsizliğine karşın ve HÜ Ankara'da da 4 öğretim üyesi ile (3) yetersiz koşullarda eğitim yapılırken; HÜ Zonguldak ve AÜ Eskişehir'den mezun olan öğrenci sayısının çokluğu dikkat çekici ve düşündürücüdür.

1980 yılına gelindiğinde, yeni

bir akademik yılın başlangıcında, ülkenin ekonomik - politik açmazları 12 Eylül askeri darbesiyle sürdürülmüş, siyasi partiler kapatılmış, demokratik kitle örgütlerinin, sendikaların ve meslek odalarının kapılarına kilit vurulmuş, çalışmaları kısıtlanmıştır.

12 Eylül üniversitelerdeki yansımaları kurum olarak YÖK'de bulmuştur. Süslü ve büyük iddialarla 1981'de kurulan YÖK, darbenin anayasası ile de kurumsallaşmış ve merkezi bir örgütlenme yapısına sahip kılınarak, emir kumanda zinciri içinde aldığı kararları dayatmasının yolu açılmıştır. Tek tip üniversite

Çizelge 2. YÖK'ten Sonra Açılan Maden Mühendisliği Bölümleri

Bölüm Adı	Kurulu? Yılı	1991'de Alınan Öğrenci Sayısı
Cü Sivas	1987	30
AÜ İsparta	1987	30
ÇÜ Adana	1990	20
İÜ İstanbul	1990	25
KTÜ Trabzon	1990	20
İnönü Ü. Malatya	1991	

ve tek tip öğrenci tipini amaçlayan YÖK; harçlar, ezberci ve kalıpcı eğitim, sınav uygulamaları, derslere devam zorunluluğu, doldur boşalt sistemi, gerici disiplin yönetmeliği ve rotasyon uygulamaları ile üniversitelerin üzerinde karabasan oluştururken, bir taraftan da, yönetsel - mali - akademik özgürlükleri zartürapt altına almıştır.

Çözüm uğruna çözümsüzlükler üreten YÖK 2 öğretim üyesi ve 2 bina ile üniversiteler, bölümler açmıştır (halen 2 öğretim üyesi ile maden mühendisi yetiştirmeye çalışan bölümler vardır). YÖK plansız ve programsız olarak kontenjanları artırmış, uygulamalarının sonucunda bilime mezar kazarken, maden mühendisliği eğitimine de parsel ayırmıştır. Bir taraftan artan kontenjanlar, bir taraftan da yeni maden mühendisliği bölümlerinin açılması (Çizelge 2) yıllardır yaşanan sorunları daha da artırmıştır.

YÖK'ten sonra açılanlarla 12'ye çıkan maden mühendisliği bölümü sayısı, SÜ Konya ve AÜ Ankara ile DÜ Diyarbakır'da açılacak maden mühendisliği bölümleriyle çok üzücü ve kaygı vericidir ki 15'e çıkacaktır. Kaldı ki yeni bölümler açılmasının mantığı (politik kaygılar ve gizli işsizlik yaratılması - işsizliğin gizlenmesi amaçlarını?! saymazsak) çağın gerekleriyle hiç bir şekilde açıklanamazken ancak emsallerine bakılarak yeni-

lerinin hazırlığının yapılması da düşündürücüdür. Emsal ise bilim dışı bir anlayışla jeloji mühendisliği bölümünün olduğu her yere bir de maden mühendisliği bölümü açılmasıdır.

Yalnızca üniversite ya da ona bağlı bölümler açmakla bilgi üretilemeyeceği önemli bir gerçektir. Öğrenmenin, eğitmenin ve üretmenin uygun koşullarının yaratılmasının ardından, ancak yeni üniversitelerin ve bölümlerin açılması gündeme gelebilir. Bu da uzun vadeli, üniversite - endüstri işbirliği ile planlanarak yapılırken siyasi iktidarların üniversiteler üzerinde hiç bir belirleyiciliğinin olmaması koşuluna bağlıdır.

Gençliğimizin en demokratik hakkı olan okuma istemine elbette sahip çıkılmalıdır. Ama istenen, beklenen eğitim bu mu? Bilim dışı eğitim kurumlarına evet demek mümkün mü? Artık bu krize son vermek gerekmez mi?

Ülkemizde maden mühendisliği eğitimi böylesi bir kriz ve çıkmaz içindeyken, gençliğimizde de "iş için üniversite" dışında bir seçeneğinin olmamasından dolayı ve gelecek kaygısıyla yeni bölümlere, küçük bir umut ile rağbet göstermektedirler.

Peki dünyada neler oluyor? Madencilik eğitimine nasıl bakılıyor? Madencilik eğitimi ABD ile Batı Avrupa ülkelerinde fazla rağbet görmemekte ve daha çok yabancı öğrenciler sayesinde varlığını sürdürmektedir (4). Av-

rupa Topluluğu'na (AT) üye bazı önemli ülkelerde, madencilik konusunda yetişmek isteyen öğrenciler, ortam ve sektör koşulları dolayısıyla, diğer konulara kaymakta; bu da madencilik eğitimi veren okulların kapanmasına neden olmaktadır. Bunları önlemek için AT'da gelişen ortam kanı, öğrencileri madencilik dalında eğitmeye cesaretlendirmek yerine, gelecekte ihtiyaç duyacakları eleman sayısına göre alt yapının geliştirilmesi, Topluluk düzeyinde eğitimin koordinasyonu, iyileştirilmesi ve uzmanlaşmanın desteklenmesi yönündedir (5).

AT böyle bir yaklaşım içerisindedeyken, bizde, her bölümde olduğu gibi, maden mühendisliği eğitimi verilen bölümlerde de çarpık sistemin çarpık ürünü YÖK'ün bilim dışı anlayışıyla artırılan kontenjanlara bir de yeni bölümlerin açılması eklenerek, özetle aşağıda sıralanan sorunların yaşanmasına neden olmuştur:

- Eğitimin kalitesi düşmüştür;
- Öğrenci ve öğretim üyesi arasında diyalog yok olmuş ve birbirlerine yabancılaştırılmışlardır;
- Bu durum nihayi olarak staj - pratik uygulama olanaklarına da olumsuz yönde etkide bulunmuş, öğrenciler stajdan başarısız ve tatil psikolojisiyle dönüşlerini iradeleri dışında bir gelenek haline getirmişlerdir.
- %20'lere yakın bir işsizlik oranıyla, 4500'ün üzerinde Maden Mühendisinin var olduğu, her geçen gün gerileyen, ne özel sektör ne de kamu kuruluşları tarafından yatırım yapılmayan, ocak kapatılan madencilik sektöründe; maden mühendisliği eğitimi gören öğrencileri büyük bir istihdam krizi beklemektedir. Bu da öğrenciyi öğrenimi sırasında yeniden gelecek kaygısıyla olumsuz yönde etkilemektedir.

3- Staj - Eğitim İle Üretim Arasındaki İlişki

Staj, eğitim ile üretim arasındaki ilişkiyi kuran bir bağıdır. Amacı, işyerlerindeki üretim ilişkilerini, üretim yöntemlerini, mevcut teknolojiyi, çalışanların çalışma koşullarını ve üretimdeki iş bölümünün işleyişini tanıma, öğrenme ve okullarda öğrenilen teorik bilgilerin uygulamadaki yerinin saptanması olmalıdır (6).

Stajın önemi, eğitimi yapılan mesleğin yerinde görülmesi ve uygulama içinde yaşanarak tanınmasından öte, öğrencilerin mesleğe olan ilgilerinin ölçülmesi ve yarının mühendisinin okulu bitirdikten sonra yerleşeceği iş bölümü içindeki konumunu ve fonksiyonunu tanımasından kaynaklanmaktadır (7).

Bugün gelinen noktada, eğitimin sıkıntıları staja da bütünüyle yansımış ve üretim ile ilişkiyi sağlamak amacıyla ele alınan stajyerlik anlamını yitirmiştir. Bu yapı içerisinde, nasıl olursa olsun, gerçek anlamda üretim-eğitim ilişkisinin sağlanamayacağı bilindiği halde, stajyerliğin belirli ölçüde de olsa, üretim ile tanışmasını sağlamak gereklidir (6).

Yukarıdaki tanımlamalar ile anlatımın sonucu ve üniversitelerdeki eğitimin verili durumu, stajı herşeyin dışında önemli bir hale getirmektedir. Önemi nedeni ile acilen alınması, olmazsa olmaz koşuluna oturmuş önlemler vardır. Bunlar:

- Mühendislik eğitimi yapan yüksek öğrenim kurumlarında ilk yıl matematik, fizik, kimya gibi temel derslerin verilmesi nedeniyle stajlara, öğrencilerin mesleğe kısmen girdiği ikinci yıl sonunda başlanmalıdır.
- Staj öncesinde, üniversite-öğrenci-kurum (ya da kuruluş)

temsilcilerinin ortak kararı ile bir program hazırlanmalıdır.

- Öğrencilere istediği üretim biriminde staj yapma olanağı sağlanmalıdır.
- Barınma, yemek, araç, gereç ve çalışma ortamı gibi sosyal olanaklar ücretsiz sağlanmalıdır.
- Staj yapan öğrencilere asgari ücret tutarında maaş ödenmeli ve 24 yıldan bu yana takdir edilen çağdışı 30 TL/gün'lük ücret uygulamasının utancından bütün taraflar bir an önce kurtulmalıdır.

4. Sonuç

Konusunda yetişmiş insan gereksiniminin bir tarafa bırakılarak, olsunda nasıl olursa olsun anlayışla, bir an önce ülkenin yüksek öğrenim görmüş insan sayısının artırılmasının amaçlandığı bu uygulamalar içerisinde eğitim; eğitilen insanın, kendi sorunlarına yabancılaşan, neyi nasıl ve kimin yararına öğrenmesi gerektiğini saptayamayan bir duruma getirilmiştir. Öğretmek amaç olmaktan çıkarılmış, öğrenciler bilinçlice bilime yabancılaştırılmış ve köşe dönme kültürüne boğularak toplumsal sorumluluktan koparılmaya çalışılmıştır.

Dünya bilimsel teknoloji devrim sıfatlamasıyla, yeni bir çağı yaşarken; ülkemizde çağın çok gerilerinde kalmış anlayışların ürünü olan tüm bu sorunlara karşın çözüm ve alternatif vardır:

- Sadece madencilik değil, her türlü mühendislik eğitimi siyasi partiler de dahil olmak üzere, öğrencisinden öğretim üyesine kadar herkesin karşı olduğu YÖK ucubesinin sultasından kurtulmalıdır.
- Üniversiteler, akademik, mali ve yönetsel özerkliğe kavuşturulmalı, siyasi iktidarların müdahalesine karşı güvence altına alınmalıdır.

- 30 öğrenci, 2 öğretim üyesi ve 1 binadan oluşan sözde öğretim kurumları ile maden mühendisi yetiştirilmesine derhal son verilmeli; yeni açılan maden mühendisliği bölümleri tartışmasız kapatılırken, uzun vadeli bir planlamayla ve ülkenin gereksinimi kadar maden mühendisi yetiştirmek amacıyla kontenjanlar azaltılmalıdır.

- Staj - eğitim ile üretim arasındaki ilişki konusundaki talepler hayata geçirilmelidir.

- Ülkemiz madenciliğinin yapısı gözönünde tutularak maden mühendisliği eğitiminin içeriğinden, planlanmasına ve yönetimine kadar geniş bir bakış açısıyla üniversiteler, Maden Mühendisleri Odası, öğrenci temsilcileri ve madencilikle ilgili kuruluşlar bir araya gelerek ortak kararlar alınıp hayata geçirilmelidir.

- YÖK sonrasında alınan kararlar ve sonuçları yeniden gözden geçirilmeli ve her türlü haksızlık ortadan kaldırılmalıdır.

Kaynaklar

- (1) TANILLI, S., 1982; "Devlet ve Demokrasi", syf. 422, İstanbul.
- (2), 1980; "Madencilik Haberler" Sayı: 18, Syf. 6, TMMOB Maden Mühendisleri Odası Yayını.
- (3) a.g.y., Syf.9.
- (4)1990; "Madencilik Eğitimi ve Sorunları" Madencilik Şurası Eğitim Komisyon Raporu, Syf.6.
- (5) DEMİRBİLEK, S., 1990; "Avrupa Topluluğu Madencilik Politikası Konusunda Gelişmeler" Madencilik Dergisi, TMMOB Maden Mühendisleri Odası Yayını Sayı 3, Syf. 15.
- (6), 1980; "Stajyerin El Kitabı", Sayf. 5, TMMOB Maden Mühendisleri Odası Yayını.
- (7)1977; "Madencilik Eğitimi, Eğitimi ve İstihdamı" T.Mad.Bil. ve Tek. 5. Kong., ÖzeiEk, Syf. 14.
- (8)1991; TMMOB Maden Mühendisleri Odası Dokümanları.

Küçük Ölçekli Madencilik ve Sorunları (*)

Prof.Dr. Müh. Ergin ARIOĞLU

Giriş

Küçük ölçekli madencilik, çeşitli teknik ve mali büyüklükler (üretim ölçüğü, işçi sayısı, işletme ömrü, ilk yatırım boyutu ve satış gelirleri, yıllık kâr miktarı) yardımıyla tanımlanabilir, örneğin; küçük madencilik faaliyetlerinin çok yaygın olduğu Peru'da gözden geçirilmiş 1978 madencilik kanunununa göre, yıllık kazançları 2000-40000\$, (1979), zenginleştirme tesislerinin maksimum kapasitesi 200 t cevher/gün ye saha alanı 1000 ha'dan küçük olan bütün işletmeler "Küçük Ölçekli İşletmeler" olarak sınıflandırılmaktadır. Kuşkusuz endüstrileşmiş ülkeler açısından "Küçük Ölçekli Madencilik" tanımına bakıldığında üretim boyutu bakımından bazı farklılıkların göze çarpması doğaldır. Örneğin, Mining Magazine Dergisi'nde "uluslararası standart"a göre yapılan sınıflandırmada üretim kapasitesi 500 t/gün'den küçük olan bütün işletmeler küçük maden işletmeleri olarak değerlendirilmektedir.

1988 yılında Ankara'da gerçekleştirilen gelişen ülkelerde "Küçük Ölçekli Madencilik" adlı toplantıda işletme tanımını belirlemek amacıyla yapılan anket çalışmaları ele alınmış ve ön istatistiksel değerlendirme sonuçları açıklanmıştır.

Bu istatistiksel analiz sonuçlarının (Çizelge 1) ışığı altında, sadece üretim ölçüğü baz alındığında 50-300 t/gün boyutundaki kapasiteler, "Küçük Ölçekli İşletmeler" olarak sınıflandırılmaktadır. Farkedileceği üzere, bu sınıflandırma aralığı "Peru-Sociedad Progreso de Minería" kurumu tarafından yapılan sınıflandırma ile uyum içindedir. 1988 yılında Halkbank tarafından sanayi işletme büyüklüğünü tanımlamak üzere yaptığı sınıflandırmaya göre 50'den az çalışan sayısı ve makine parkı bilanço değeri maksimum 250 milyon TL olan işletmeler "Küçük Ölçekli İşletme" olarak değerlendirilmektedir. Madencilik sektörü açısından ele alındığında bu belirleme işgücü bakımından uygun olurken makine parkı büyüklüğü bakımından önemli bir fark söz konusudur. Şöyle ki, gerek üretim miktarı gerekse işçi sayısı itibarıyla küçük ölçekli özel-

likte bulunan bir açık işletmede fiilen çalıştırılan makine parkının güncel değeri örneğin 1,5 milyar TL düzeyinde olabilir. Kısaca, literatürde ileri sürülen tanımların ancak verilen sektör bazında uygulanabileceği hatta aynı sektörde bile değişik büyüklükler (işgücü sayısı, üretim faaliyetinin yapıldığı alan, rezerv + potansiyel cevher montajı, özsermaye, yatırım boyutu, cevher hazırlama kapasitesi, tüketilen enerji miktarı, eatılan cevher miktarı, dışsatım itibarıyla piyasa payı, sektördeki üretim sürekliliği vb.) açısından bazı önemli farklılıklar içerebileceği keskin hatırlanmalıdır.

Dünya Bazında Küçük Ölçekli Madencilik Faaliyetlerinin Yaygınlığı

Kesin kayıt elde bulunmamasına rağmen 1972 yılı itibarıyla yapılan genel birkestirim ile dünya toplam madencilik üretim faaliyetinin %10'u küçük ölçekli işletmeler tarafından gerçekleştirilmiştir. Bugün küçük ölçekli madencilik faaliyetlerinin daha yaygın hale geldiği ve tanım ile ilgili karakteristik büyüklüklerdeki belirsizlikler gözönüne alındığında, sözü edilen payın maksimum %20 mertebesinde olabileceği ileri sürülebilir. Bazı madenlerde küçük ölçekli madencilik payı daha yüksektir (%25-80). Örneğin, Antimon'da %25, Yarı kıymetli taşlarda %80, Mika'da %20, Alçı-Kaolen gibi endüstriyel hammaddelerde ise %20 - 30 gibi değerler söz konusudur. Dünya %10 altın, %15 kalay ve %15 tungsten üretiminin küçük ölçekli madencilik yoluyla sağlandığı rapor edilmektedir.

Fikir vermek açısından Çizelge 2'de gelişmekte olan bazı ülkelerde küçük ölçekli madencilik faaliyetlerinin yaygınlığı özetlenmiştir. Buradan, Güney Amerika ülkelerinde (Peru-Bolivya-Brezilya) küçük ölçekli madencilik faaliyetlerinde bulunan toplam işletme sayı-

sının 9500 ile 10500 arasında değiştiği ve bunların özellikle antimon, tungsten, kurşun, çinko ve yarı kıymetli taşların üretiminde yoğunlaştığı görülmektedir. Asya'da da Çin'in dışında, Hindistan, Tayland ve Malezya'daki kömür, demir ve kalay üretimleri küçük ölçekli madencilik faaliyetlerinin tipik örneklerini oluşturmaktadırlar.

Gelişmiş ülkeler açısından incelendiğinde, örneğin Japonya'da küçük ve orta ölçekli madencilik firma ve çalışanların sayısı toplam içindeki payları sırasıyla %99,5 ve - 76 düzeyindedir. Japonya'da bu oranların imalat, inşaat ve ticaret gibi sektörlerde de hemen hemen aynı ağırlıkta olduğu gözlenir. Bu göstergelerden de açıkça anlaşılacağı üzere, küçük ve orta ölçekli işletmeler, Japon ekonomisinin ana ilkelerini ağırlıklı bir şekilde oluşturmaktadır.

Türkiye'de Küçük Ölçekli Madencilik Faaliyetleri

Ülkemizde taşkömürü, kamu tarafından çalıştırılan linyit işletmeleri, bakır ve demir dışında kalan işletmeler "üretim ölçüğü" bazında "küçük ölçekli işletmeler" olarak tanımlanabilirler. İşgücü, yatırım boyutu ve makine parkı büyüklükleri açısından yapılacak daha geniş kapsamlı bir sınıflandırmada ise bazı küçük ölçekli işletmelerin "orta boy firma" tanımına girebileceği burada belirtilmektedir. Çizelge 3, bazı madenler için (1983-1987) döneminde gerçekleştirilen ortalama üretim miktarı, işletme sayısı ve bir işletme başına düşen ortalama üretim büyüklüklerini göstermektedir.

Çizelge yakından incelendiğinde şu sonuçlar çıkartılabilir:

- Ülkemizde işletme bazında gerçekleştirilen ortalama üretim büyüklükleri uluslararası değerlere kıyasla, genelde çok "cılız"dırlar. Ayrıca, üretim performansları "stabil" olmayıp sürekli "iniş-çıkış" bir trend izler. Böyle bir trendi denetle-

Çizelge 1 - Küçük Ölçekli Madencilik Tanımı

	Üretim (t/yıl)	İşletme Ömrü (yıl)	İşçi Sayısı	Satış Geliri \$/yıl 10 ⁶	İlk Yatırım Miktarı \$ 10 ⁶
Aralık	12.500-100.000	1-10	10-100	0,12-10	0,04-10
Ortalama	52200	6	45	2,31	2,22
Median	50000	5	40	1,5	1,0

(*) 20-21 Eylül 1990 tarihlerinde Dünya Gazetesi'nde yayınlanmıştır.

MADENCİLİK BÜLTENİ 12

Çizelge 2- Gelişmekte Olan Bazı Ülkelerde Küçük Ölçekli Madencilik Faaliyetleri

ülke	Küçük Ölçekli Madencilik Faaliyetlerinin Yaygın Olduğu Cevher Üretimleri	işletme Sayısı
Peru	Kurşun, antimon, tungsten; altın, çinko, gümüş	2500-3000
Bolivya	Kalay, antimon, kurşun, tungsten, altın	3000-3500
Brezilya	Yarı kıymetli taşlar, altın, titanyum	4000
Meksika	Civa, kalay, gümüş, opal	2500
Çin	Kalay, antimon, tungsten, demir, kömür	—
Hindistan	Kömür, demir, manganez, mika	2000
Tayland	Kalay, antimon	1000
Malezya	Kalay, ilmenit	500
Endonezya	Kalay, altın	500
Türkiye	Krom, linyit, kurşun, çinko, barit, antimon, taş ocakları	

yen en belirgin faktör uluslararası cevher/konsantre fiyatlarında süregelen değişimlerdir.

- Demir, bakır ve bor'un dışında kalan maden üretimleri genelde küçük ölçekli işletmeler tarafından gerçekleştirilmiştir. Daha ayrıntılı olarak bakıldığında, kurşunlu çinko, antimon, krom gibi madenlerimizin işletme bazındaki üretimleri 12.500 t/yıl alt sınır değerinde (Çizeig-1) daha küçük olmaları nedeniyle, bu madenlerin üretim ölçekleri "çok küçük" olarak yorumlanabilirler (işçi sayısı bu tür üretim ölçeğinde 1-9 arasında olmalıdır). Daha önce de değinildiği gibi bu tür işletmeler diğer büyüklükler (işçi, sayısı, satış geliri, ilk yatırım, dışsattım geliri vb.) açısından değerlendirildiğinde "küçük ölçekli işletmeler" olarak sınıflandırılabilirler. Bu örneklerden üretim ölçeği tanımlanması konusunda ciddi bir akademik çalışmaya gereksinme duyulduğu açıkça anlaşılmaktadır (ortaya çıkan bu belirsizlik diğer sektörler için de geçerlidir).

- Dışsattım geliri açısından daha ağırlıklı olan cevherlerde örneğin; krom, kurşunlu çinko ve çinko'da üretim etkinliği gösteren işletme sayısı daha fazladır. Bu olguyu bir ölçüde kontrol eden bir diğer parametre ise sözü edilen cevherlerdeki uniform olmayan "yataklanma geometrisidir.

Küçük Ölçekli Madencilik Faaliyetlerinin Özellikleri

incelenen madencilik faaliyetlerinin "yararlı" ve "sakıncalı" tarafları Çizelge 4'de ayrıntılı biçimde açıklanmıştır.

Küçük Ölçekli Madencilüğümüzün Sorunları

Ülkemizde madencilik sektörün-

de uzun yıllardan beri saptadığımız ve halen çözüme ulaştırılmamış sorunlar şu başlıklar altında özetlenebilir (incelenen konunun maden kanununa ilişkin noktaları Ankara'da Haziran/1990 tarihinde gerçekleştirilen 1. Madencilik Şura'sında kapsamlı bir şekilde tartışıldığından bunlar burada yinelenmeyecektir).

- Kanımızca, sektördeki en boyutlu sorun firmaların "otofinansman" potansiyelinin çok düşük olmasından kaynaklanan "sermaye yetersizliği"dir. Genellikle ofofinansman potansiyelinin düşük olması düşük verimliliğe, düşük gelire ve sonuç olarak yeterli boyutta tasarruf hacminin yaratılmamasına yol açmaktadır. Bu sorun, verilen (rezerv-tenör) ve piyasa koşullarını için özenle hesaplanmış "optimal üretim ölçeği"nin uygulanmasıyla işletme, yeterli boyutta ve stabil bir tasarruf hacmine kavuşturulabilir.

Örneğin, bir açık işletmede uzun süre sürdürülen 5-10 bin ton/ay arasında değişen üretim ölçeği ek bir yatırım

yapılmaksızın 25-30 bin ton/ay'a çıkartıldığında üretim maliyetinin 10-8 bin TL/ton'dan 4-5 bin TL/ton'a kadar çekilebileceği gözlenmiştir. Randıman değeri ise 15 ton/işçi-gün'den 30t/işçi-gün'e yükselmiştir. Bu vakada gerek rezerv büyüklüğü gerekse makine parkı imkânları açısından olması gereken "optimal üretim ölçeği" 25-30 bin ton/ay, mertebesinde idi. Bir ön fikir vermek bakımından optimal üretim ölçeği; $\text{Log}O. = 0,698 - 0,1249 \text{ log } R$ amprik "Taylor Bağıntısı"nda kestirilebilir. Burada Q üretim ölçeği (t/yıl), R ise "umulan rezerv" miktarını (t) ifade eder (bu rezerv büyüklüğü "görünür rezerv" değerinden biraz büyük bir değer olarak yorumlanabilir). Açıkta ki, üretim ölçeği ile rezerv miktarı arasında anlamlı bir üstel ilişki söz konusudur. Kuşkusuz bu büyüklük, diğer işletme büyüklüklerini (üretim randımanı, üretim maliyeti, yatırım maliyeti, zaman faktörü vb.) içerecek bir ekonomik model yardımıyla tahkik edilmelidir.

- Ülkemizde madencilik sektöründe faaliyet gösteren firmaların ne sermaye piyasasından ne de ticari bankalardan kredi temini hemen hemen imkânsızdır. Başka bir deyişle, firmalar kredi temininde çok olumsuz koşullarla karşı karşıyadırlar. Dahası, kredi karşılığında gösterilebilecek teminat örneğin "maden yatağı" bankalar tarafından kabul edilmemektedir. Bu da sektörde yaşanan diğer bir sorundur. Dünya genelinde hiçbir ülkede rastlanmayacak bu çarpık uygulamalar, sektörün sıhhatli ve sürekli bir biçimde büyümesine daima engel olmuştur. Bu sorunun aşılması için devlet desteği altında ve sadece madencilik sektörünün kredi ihtiyacını karşılamak üzere

Çizelge 3- Bazı Madenler İçin Ortalama Üretim Büyüklükleri (1983 -1987)

Maden	Ortalama Üretim (10 ³ t/yıl)	İşletme Sayısı (adet)	İşletme Başına Düşen Üretim (10 ³ t/yıl)
Demir	4457,0	26	170,0
Bakır	2378,0	5	475,0
Bor	1486,0	11	135,0
Krom	834,0	77	10,8
Kurşunlu-Çinko	241,0	27	8,9
Lületaşı	234,2	4	58,6
Barit	167,4	13	12,8
Kükürt	153,2	2	78,6
Çinko	84,6	18	4,7
Civa	52,8	3	17,6
Antimon	33,4	6	5,57

"maden kredi bankası" kurulmalıdır. Birçok ülkede ekonominin lokomotif gücü olarak kabul edilen küçük ve orta ölçekli işletmeler tüm sektörler bazında bankaların toplam kredi hacminden %25-45 gibi oranlarda pay almaktadır. Ülkemizde, tüm sektörler itibarıyla sözü geçen oran %10'un çok altında bulunmaktadır.

- Üretimde

Çizelge 4 - Küçük Ölçekli Maden İşletmeciliğinin Yararları ve Sakıncaları

Yarartan	Sakıncaları
<ul style="list-style-type: none"> • Üretim faaliyetlerinde genellikle mekanizasyona gerek duyulmadığından "yatırım boyutu" çok düşüktür, Diğer kelimelerle, herhangi bir teknoloji birikimine gereksinme duyulmadan üretim faaliyetine başlanabilir. • Gelişmekte olan ülkelerde yerel koşullarda geniş iş ataları yaratmaktadır. {Örneğin; Peru'daki küçük ölçekli işletmelerde (3000 adet) çalışanları sayısı 7000 iken bütün büyük ve orta ölçekli işletmelerde çalışanların sayısı bu sayının ancak %78'ine ulaşabilmektedir. • Az yatırım ile çok kısa süre içinde dışsattım yoluyla kazanılan "döviz" gelişmekte olan ülkelerin ekonomileri için çok değerli bir kaynaktır. • Çevresel hasarların boyları keza daha azdır. 	<ul style="list-style-type: none"> • Emek yoğun ve üretim düzeyinin düşük olmasından dolayı "üretim verimfnîn düzeyi çok düşüktür: • Yukarıdaki nedenlere bağlı olarak da "işçilik şarjı" yüksektir. Özellikle, birim işçiliğin pahalı olduğu ülkelerde bu durum işletmenin ekonomik performansı "kâr marjı, kritik tenorun daha aşağıya çekilmesi vb:) üzerinde olumsuz biçimde etkili olmaktadır. • Yatağın rezerv geliştirme çalışmaları hemen hemen yok denecek ölçüde azdır. Özellikle işletmenin düşük bilgi düzeyinin ve madencilik disiplininin düşük olması maden yatağında gerek "miktar* gerekse "tenor" bazında önemli kaynak tüketimine yo! açmaktadır/Gelişmekte olan ülkeler için bu husus (örneğin cevher hazırlama teknolojisinden tam olarak yararlanmadığından bazı kıymetli yan ürünler kazanılamamaktadır) ulusal ekonomileri açısından fevkaledede önem taşır. • Keza yukarıda belirtilen nedenlere bağlı olarak bu tür işletmelerde "işyeri emniyet performansla-N" (Kaza sıklık ve ağırlık oranları üretim cevher başına düşen kaza sayıları) çok kötüdür. Ayrıca, bu tür işletmelerde çalışma şartları daha ağırdır (İnsan nakliyatı çoğu kez mekanize edilmemiştir. Mekanik havalandırma yeterli değil ya da uygulanmamaktadır).

kullanılan bellibaşlı hammaddelerin (maden direği, patlayıcı madde, fueloil, yedek parça vb.) istenen boyut ve minimal maliyette işletmede bulunulması gerekirken, küçük ölçekli firmaların sermaye yetersizliğinden dolayı, bu "stok hacimleri" bir türlü oluşturulamaz. Kuşkusuz bu olgu üretim sürekliliğini geniş çapta zedelemektedir. Hatta, uygulamada sık sık üretimin durma noktasına geldiğini gözlemekteyiz. Bu sonuç, üretim maliyetini olumsuz yönde etkilemek yoluyla işletmenin varolan dışsattım potansiyelinin tamamen ortadan kalkmasına neden olur. Kanımızca; kamu eli aracılığı ile oluşturulacak ve sadece küçük ölçekli firmaların yararlanabileceği "hammadde sağlama teşkilatları" yukarıda kaba hatlarıyla belirtilen açmazın en radikal çözümüdür. Anılan teşkilatların madencilik etkinliklerinin yoğunlaştığı coğrafi yöreler bazında kurulmasına özen gösterilmelidir. Aynı bir model olarak firmaların ortak olacağı "yerel şirketler" marifetiyle hammadde ihtiyaçlarının temini formüle edilebilir. Ayrıca, bu şirketlerin çalışma alanları biraz daha genişletilmek suretiyle yerel firmaların büyük yatırımlarını gerektiren makine, teçhizat (kazıyıkma makineleri, delik delme makinesi, kompresör, portatif cevher hazırlama tesisleri vb.) ihtiyaçları "kiralama" yoluyla zamanında karşılanabilir. Bu şekilde bir düzenleme, küçük boy firmalara üretim sürekliliğinin sağlanmasında, derin bir soluk alacaktır.

rım gerektiren makine, teçhizat (kazıyıkma makineleri, delik delme makinesi, kompresör, portatif cevher hazırlama tesisleri vb.) ihtiyaçları "kiralama" yoluyla zamanında karşılanabilir. Bu şekilde bir düzenleme, küçük boy firmalara üretim sürekliliğinin sağlanmasında, derin bir soluk alacaktır.

• Bugünün çağdaş işletmecilik anlayışında "bilgi"de üretimin vazgeçilmez bir girdisidir. Ne yazık ki, "bilgi" ülkemizin küçük-orta ölçekli madencilik firmalarında hemen hemen hiç kullanılmamaktadır. Bu ise "yenilenebilir" özellikte olan bir maden yatağının işletilmesi - değerlendirilmesi - işlenmiş ya da işlenmemiş ürünün pazarlanması ve satışını içeren aşamalarında ekonomik çözümleri oldukça güç olan sorunların sürekli şekilde gözlenmesine neden olur. Örneğin, mevcut doğal işletme koşullarına (cevherleşme geometrisi, tenor ve impurite dağılımları, üretim derinliği ve yanformasyonların geoteknik büyüklükleri vb.) uygun seçilmeyen bir "üretim yöntemi" işletmenin bütün teknik ve ekonomik karakteristik büyüklüklerini (randıman, yatırım boyutu, üretim maliyeti, piyasa payı vb.) hayati ölçüde etkiler.

Küçük ve orta ölçekli madencilik firmalarının bilgi eksikliği yurdun çeşitli yörelerinde kurulacak "danışmanlık ofisleri" ile karşılanmalıdır. Kanımızca, devletin Türk madencilik sektörüne yapacağı en pozitif katkılardan biri, kuşkusuz istenen hizmetleri üretebilecek kapasitede bu ofisleri biran önce kurmak, olacaktır.

Bu danışmanlık ofislerinin ana işlevleri şöyle sıralanabilir: Maden yatağına ilişkin bilgilerin (rezerv, tenor dağılımları) yerinde tahkiki, yatağın fizibilitesinin hazırlanması, uygun üretim-proses yöntemlerinin seçimi ve uygulanmasında yardımcı olmak, tenor belirlenmesi için her türlü analizin yapılması, pazarlama ve piyasa etüdlerinin yapılması, geleneksel pazarların dışında yeni imkânların araştırılması, (tuvönan, konsantre, uç ürün) bazında uluslararası fiyatların gelişimini izlemek ve bu bilgileri yorumlarıyla birlikte firmalara hızlı biçimde aktarmak, üretim ve satış bazında kalite kontrolüne yönelik öneri ve denetimlerde bulunmak, sektöre uygun işgücünün temini, işyeri çalışma ve sağlığının temini açısından etkin önerilerin hazırlanması), üretim atık malzemelerinin (dekapaj malzemesi, konsantre atığı vb.) endüstriyel değerlendirme olanaklarının araştırılması, çevre korunması ile ilgili sorunların (üretim, çukurlarının ağaçlandırılması, patlayıcı madde kullanımından kaynaklanan gürültü, sismik etki, savrulmuş kaya blokları, üretim faaliyetlerinden kaynaklanan yeryüzü tasman vb.) çözümlerinde yol gösterici olmak, mevcut makine ve ekipman parkının değerlendirilmesi ve rasyonelleştirilmesi konusunda teknik bilgi vermek, yeni teknik ve mesleki gelişmeleri içerecek periyodik yayınlaryapmak vb.

• Ülkemizde hemen hemen her sektörde yaygınca gözlenen firmalararası ilişkilerdeki "kopukluk-yetersizlik" madencilik sektörünün de sorunlarından biridir. Özellikle dışsattım yönünde ciddi darboğazları bulunan firmalar kendi aralarında oluşturacakları ortak "dışsattım şirketleri" ile uluslararası piyasalarda daha güçlü ve sürekli paylara sahip olabilirler. Geçerken bir noktanın burada belirtilmesi önem taşımaktadır: küçük ve orta ölçekli firmaların madencilik etkinlikleri uluslararası fiyat dalgalanmalarından kesinkes etkilenmemelidir. Daha açık bir anlatımla üretimleri mevsimsel doğal kesinkes "sürekliliği" olmalıdır. Bu durumun teminini yönelik olarak iki model önerilebilir: Firmaların bir araya

gelerek kuracakları ortak "dışsatım şirketleri" fiyatları düşmekte olan cevherleri ve/veya konsantreleri satın alarak stoklayabilir. Bu şirketler "danişmanlık ofisleri" ile çok sıkı işbirliğine girerek, uluslararası pazarlardaki gelişim trendlerine göre de stok hacimlerini belirli zamanlarda eritmek yoluna gitmelidirler. Veya, devlet doğrudan doğruya kuracağı "stok ofisleri" aracılığıyla küçük ölçekli işletmelerin cevher/konsantrelerini satın alabilir.

Ayrıca, küçük ölçekli madencilik firmaları genelde "kalite kontrolü" konusuna istenen düzeyde önem vermemektedirler. Bu kavramdan yoksun bulunan firmaların özellikle dış pazarlara yerleşme olasılığı söz konusu değildir. Ulusal ekonomi bakımından fevkaledede önem taşıyan "kalite kontrolü" üretimin her aşamasına yansıtılmalıdır. Ve bu nedenle de dışsatım şirketlerinin yadəkamu ofislerinin oluşturulması daha da önem kazanmaktadır.

Madencilik sektörümüzün ayrıntılı bir profili bugüne değin çıkartılmamıştır. Sektör üzerinde devlet politikalarının belirlenmesinde ve sektörün yaşadığı teknik-ekonomik sorunlarının kantitatif biçimde su üstüne çıkartılmasında fevkaledede önemli bir işlevi olacağına inandığımız bu envanterin çalışmalarına, ivedilikle başlanmalıdır. Envanter, klasik bilgilerin

derlenmesinin yanı sıra şu konuları da öncelikle içermelidir; işletme yönetimi, işletme sahibinin sosyo-ekonomik kökeni, sektördeki yaşı, son 5 yılda yapılan üretim performansı, firma ürünlerine (cevher-konsantre) ait hayat eğrileri, son 5 yılda yatağın gelişimine yönelik olarak gerçekleştirilen arama işlemlerinin kantitatif özellikleri, işletmenin üretim organizasyon şeması, işletmenin finansman yapısı ve buna ilişkin sayısal özellikleri, işletmenin planlama çalışmaları, yatırımların temin şekli, gerçekleştirilen yatırımların nicel değerlendirme ölçütleri, cevher ve/veya konsantrede izlenen kalite kontrol çalışmaları, pazarlama-satış çalışmaları, satış mekanizmaları, son 5 yıllık piyasa

payları, işyeri güvenlik ve işçi sağlığı konusunda yapılan etkinlikler ve son 5 yıl içindeki iş kaza istatistikleri, işyeri güvenliği ve işçi sağlığı konusunda yapılan yatırımların boyutları, firmanın araştırma ve geliştirme çalışmaları ve bu alanda yapılan yatırımların boyutu sağlanan sonuçların genel değerlendirilmesi, işletmenin karşılaştıkları, bürokratik engeller ve bunların aşılma biçimleri, firmalar arasında kurulan ilişkiler ve sonuçları, makine parkının rasyonelleştirilmesi konusunda yapılan etkinlikler, diğer sektörlerde yapılan yatırımlar ve nicel değerlendirilmesi vb.

Sonuç

1970'li yıllardan itibaren dünya ekonomilerinde önem kazanan ve bugüne değin uluslararası bir gelişme trendi sergileyen "küçük ölçekli üretim" kavramı, dünya madencilik sektöründe de gereken yoğunlukta ilgi görmüştür. İleriki yıllarda bu ilginin dünya genelinde daha da artacağı kesindir.

Ülkemiz açısından bakıldığında, maalesef küçük-orta ölçekli, madencilik işletmeleri bu gelişim trendinin çok çok altında kaim islerdir. Bu sonuç devletin madencilik sektörümüze 1950 yılından beri gösterdiği ilgi ve teşvik düzeyinin hangi ölçülerde tutulduğunu bize, birkez daha belgelemektedir.

Ayda bir yayınlamayı hedeflediğimiz Madencilik Bülteninin düzenli ve nitelikli bir biçimde çıkarılması sizlerin aktif desteklerinizle mümkündür. Madencilik ile ilgili olarak. İnceleme, Araştırma, * Derleme, Haben Yorum vb. yazılarınızla Bültenimizi desteklemenizi bekliyoruz. Katkılarınız bizlere yol gösterecek ve sektördeki tartışmaların doğru sonuçlara ulaşmasını sağlayacaktır. Saygılarımızla»

**Madencilik
Bülteni**

BİRLİK HABERLERİ

TOPLUM YARARI KAVRAMINA TMMOB'DEN YENİ BAKIŞ

TMMOB Yönetim Kurulu'nca oluşturulan "Toplum Yararı Komisyonu" hazırladığı "Toplum Yararı Bildirgesi"ni tartışmaya açtı. Bildirge ile, meslek kuruluşlarının toplum yararına aykırı edimlere karşı doğal toplumsal muhalefet görevini üstlenmesi olgusu vurgulanıyor.

Sunuş yazısıyla "Bildirge Metni" şöyle:

Toplum yararı kavramı, yaşamın hemen tüm alanlarını kapsamına karşın, oldukça soyut ve genelde içerikten yoksun, dolayısıyla da arkasına sığınılan bir kavramdır. Toplum yararı ya da bir başka deyişle, kamu yararı kavramının, soyut bir kavram olmaktan çıkarılıp somut ve ulaşılabilir bir kavram haline getirilmesi, günümüzde en uç noktalarda örnekleri görülen "köşe dönücü" ve "iş bitirici" yeni ahlak normları karşısında, toplumsal sorumluluk ve toplum bilincinin canlandırılması açısından, önemli bir görev olmaktadır.

Katılımcı demokrasi ve sosyal hukuk devleti ilkelerinin hayata geçirilmesi açısından yaşamsal bir öneme sahip olan toplum yararı, toplumsal refahı, gelecek nesillerin de yararı gözetilerek yükseltmeyi amaçlayan örgütlü ve planlı eylemlerin tümünü kapsamaktadır.

Meslek kuruluşlarınca toplum yararı doğrultusunda yürütülmekte olan ve üstlenilecek çalışmaları yönlendirecek ana politikaların oluşturulabilmesi, toplum yararı kavramının tutarlı bir içeriklendirmesiyle olasıdır.

Toplum yararı kavramının sağlam bir içeriğe kavuşturulması durumunda meslek kuruluşları, kolayca uzlaşma suretiyle belirleye-

cekleri ana politikalar çerçevesinde toplumsal muhalefet görevini, toplum yararına aykırı bulduğu her tekil uygulamaya tepki oluşturmanın ötesinde yerine getirme olanağı elde edecek, kıt üretim potansiyelini ve kaynaklarını ana politikalar temelinde daha verimli kullanabilecek, alternatif politikalar üretiminde daha başarılı olabileceklerdir.

Toplumsal yarar kavramının içeriklendirilmesi konusu ortaya çıkacak ürünün boyutlarına bağlı olarak, belki de TMMOB'nin toplum yararı ile ilişkilendirebildiği hemen her konudaki politikalarının ana hatlarının çizilmesine de önderlik edecektir.

Bu bağlamda toplum yararının bir bildirge şeklinde içeriklendirilmesi amacıyla TMMOB bünyesinde bir komisyon kurularak aşağıdaki taslağı tüm üyelerimizin görüş ve önerilerine açmıştır. Konunun daha da geliştirilebilmesi amacıyla katılımınız beklenmektedir.

TOPLUM YARARI BİLDİRGESİ

• Toplum yararı; toplumsal refah düzeyinin artırılabilmesi için, teknolojinin sağladığı olanakları yine topluma sunacak bilgi düzeyine ve mesleki yetkinliğe erişmeyi amaçlayan eğitim olanaklarının desteğinde, toplumun var olan doğal ve kültürel değerlerin gelecek kuşakları da gözeterek korunması ve geliştirilmesi, toplum sağlığının korunması ve geliştirilmesi için, sosyal hukuk devleti ve katılımcı demokrasi ilkeleri önderliğinde, gerekli her türlü sosyal, kültürel ve ekonomik önlemlerin geliştirilmesidir.

• Toplum yararı, ancak, katılımcı demokrasi ilkelerinin topluma mal edilerek katılım kanallarının önündeki yasal ve kurumsal önlemlerin kaldırılması ve alınmış ve alınacak kararları etkileme ve değiştirme gücünün topluma tanınması ile sağlanabilir.

• Toplum yararının korunması ve gözetilmesinde devlet dışında örgütlenmiş toplumsal bütün örgütler, meslek birlik ve Odaları ile bireyler birinci derecede yetkili ve sorumludur.

• Doğal ve kültürel değerlerin korunması ve gelecek kuşakların kullanımları gözetilerek geliştirilmesi toplum yararının gereğidir. Bu açıdan bakıldığında, her türlü mekan kullanım kararlarının geliştirilmesi sırasında doğal ve kültürel değerlerin korunup, geliştirilmesi toplumsal ve mesleki sorumluluğun gereğidir.

• Toplum refahının yükseltilmesi ve bu refahın topluma dengeli dağılımı toplum yararınadır.

• Toplumsal barışın sağlanması, toplumsal refahın dengeli dağılımı, sosyal kültürel, etnik ve düşünsel farklılıklara sosyal hukuk devleti gereklerine uygun yaklaşım ile sağlanabilir.

• Savaşlar insanlığın sahip olduğu insani, toplumsal, kültürel ve ekonomik varlıkların yanı sıra insanlığın ortak mirası niteliğindeki değerlerin kısmen veya tamamen tahribi anlamını taşıdığından, tüm insanlığa ortak maliyetler yüklemektedir. Bu zararın ortadan kaldırılabilmesi için her türlü çabanın gösterilmesi insani görevimizdir.

• Toplumun bireylerinin refahı, yalnızca ekonomik gelişme ve ilerleme yolu ile gerçekleştirilemez.

BİRLİK HABERLERİ

İnsan unsurunun geliştirilmesinde ana etmen, bireyin İnsan Hakları Evrensel Beyanname ile ana hatları belirlenmiş hakların devlete tanınarak "hukukun üstünlüğü" prensibinin hayata geçirilmesini de gerektirmektedir.

- Toplumsal refahın adil dağılımı, iktisaden zayıf tarafın devlet tarafından, hukuk prensipleri doğrultusunda korunmasını, yani, sosyal hukuk devletinin gereğinin yerine getirilerek, tüm toplum kesimlerinin ekonomik, sosyal ve kültürel haklar çerçevesinde örgütlenebilmesi yolu ile sağlanacaktır,
- Eğitimin özerk, çağdaş ve bilimsel tabana oturtulması, laik ve demokratik bir içeriğe kavuşturulması toplum yararındadır.

- Gelecek kuşakların daha sağlıklı bireyler olabilmesi için gerekli çevre, örgütlenme ve eğitimini sağlayacak tüm koşulları ancak bugünün toplumunun ruh ve beden sağlığının geliştirilmesi için gerekli önlemlerin şimdiden alınmasına bağlıdır. Bu gereğe yönelik olarak alınmış ve alınacak her türlü önlemin desteklenmesi ve taleplerin belirlenmesi toplum yararındadır.
- Halkın toplumsal refahının yükseltilmesi, kamu hizmetlerinin etkin ve demokratik dağılımı ve kullanımını ile bu hizmetlerin dağılım ve kullanımının toplum tarafından denetlenmesini gerektirmektedir.
- Katılımcı demokrasi ilkelerinin hayata geçirilmesi ile gerçekleştirilecek toplumsal denetimin var olabilmesi, kamu tarafından gerçek-

leştirilerek ve dolaylı ya da dolaysız olarak toplumu etkileyebilecek hizmetlere ilişkin bilginin şeffaflaştırılarak erişilebilirliğe kavuşturulması için gerekli tüm önlemlere ilişkin çabalar toplum yararındadır.

- Toplum yararına olduğu saptanmış konularda yönlendirme, denetleme ve/veya kararı değiştirmeye yönelik örgütlü çabaların desteklenmesi en az isteme konu olan yarar kadar, toplumda demokrasinin gelenekselleşmesi yönünde önemli alışsal yararlar sağlayacaktır. Bu nedenle toplumsal refahın artırılması ve toplum yararının sağlanması yönünde örgütlü istem ve eylemlerin yaratılarak, toplumsal denetim mekanizmalarının geliştirilip, güçlendirilmesi de toplum yararındadır.

TMMOB NİN DEMOKRASİ VE İNSAN HAKLARI İLE TEKNİK ALANLARDAKİ ÖNERİLERİ

TMMOB, 20 Ekim seçimleri sonrasında kurulan DYP-SHP koalisyonu hükümetinin programına ilişkin olarak belirlediği görüş ve önerilerini ilgililere iletmiş, yazılı bir açıklama ile de kamuoyunun bilgisine sundu.

İki bölümden oluşan TMMOB önerileri ana başlıklarıyla aşağıdaki gibidir.

DEMOKRASİ VE İNSAN HAKLARI İLE İLGİLİ ÖNERİLER

- En başta tüm çalışanların en temel insan hakları arasında yer alan çalışma, örgütlenme, hak arama ve alma özgürlükleri yasal güvencelere kavuşturulmalıdır. Ayrıca, tüm kamu çalışanlarına grevli, toplu sözleşmeli sendikalaşma hakkı tanınmalıdır.
- Yerleşme ve çevre sorunlarının çözümlenmesinde toplum yararını esas alınmalıdır.
- Bir uygarlık ve çağdaşlık simgesi olan laikliğin toplumumuza açtığı insana saygılı, uygar ve çağdaş kapıları

kapamaya, insanlarımızı şeriat düzenine, ortaçağ karanlığına çekmeye ve çağdaşıktan koparmaya yönelik her türlü girişimlere karşı olunmalı izin verilmemelidir. Bu nedenle demokratik, çağdaş ve laik bir eğitim yasalarının güvencesinde olmalı, orta öğretimde zorunlu din dersleri uygulamasına son verilmelidir.

- Ayrıca, yasal ve siyasal sorumluluğu olan her yaşta insanımızın seçme ve seçilme hakkını yeniden düzenleyen, çok kültürlü ve çok partili top-

lumsal yaşamımıza uygun, bütün siyasal örgütlenmelerin güçleri oranında parlamentoya taşınmalarını sağlayacak yeni demokratik bir seçim yasa çıkarılmalıdır.

- Yasayla terörün önlenmesi bahanesi altında, insanın temel hak ve özgürlüklerinin kısıtlanmasına, yargımanın temel ilkelerinin bir yana bırakılmasına, işkencelere yeşil ışık yakılmasına yol açabilecek **Terörle Mücadele Yasası**, demokrasi adına taşınmaz ayıplarla yüklüdür. Bu nedenle AGİK sürecine katılan ülkemizin iç hukukunda böyle bir yasaya yer olmamalıdır.

- Meslek kuruluşlarının üzerindeki her türlü vesayet kaldırılması, kitle siyle bağlarını güçlendirecek, özgürce ve örgütlü biçimde üretecek, ürettiklerini kamuoyuna maledecek yasal düzenlemeler gerçekleştirilmelidir. Çünkü, meslek kuruluşlarının önünü açmak, demokrasinin de önünü açacak, ona işlerlik kazandıracaktır!

BİRLİK HABERLERİ

TEKNİK ALANLARDA ÖNERİLER

Yeraltı ve yerüstü doğal zenginlik ve kaynaklarımızın tutarlı bir ulusal madencilik politikası temelinde değerlendirilmesi, nihai ürün ihracı hedefine ulaşılması ile girdi yönünden dışa bağımlılığın azaltılmasını sağlayacak uygulamalara geçilmelidir.

Ülkemiz çıkarları doğrultusunda bir sanayileşme politikası ilgili tüm kişi, kurum ve kuruluşların katılımlarına açık bir süreçte oluşturulmalı ve uygulanması sağlanmalıdır.

Sanayileşmede yatırım mallan üretimine ağırlık verilmelidir.

Tarım ve sanayi sektörleri arasında dengeli bir ilişki kurulmalı, her iki sektörün bütünlük içinde kavranması ve tarımsal üretimin sanayide değerlendirilmesi sağlanmalıdır.

Tarımsal üretim kaynaklarının verimli biçimde değerlendirilmesi sağlanmalı, tarım arazilerinin amaç dışı kullanımı önlenmeli, sektörün ulusal ekonomiye katkısının maksimize edilmesini sağlayacak sürekli ve dinamik bir tarımsal üretim planlaması hazırlanmalıdır.

Tarımsal üretimi yönlendirecek gerçekçi fiyat ve destekleme politikaları uygulanmalı, tarım ürünü dışsattımda kamu kaynaklarının üreticilere yansıtılmasını sağlayacak mekanizmalar oluşturulmalı, üretimi çökeltici dışalılardan kaçınılmalıdır.

Tarım sektöründe ürün değerlendirilmesi, ürün dışsattım, girdi üretme ve dağıtım aşamalarına üreticilerin örgütlü katılımı yanı sıra, tarımla ilgili KİT'lerin yeniden düzenlenmesi sürecine üretici örgütlerinin de katılmaları sağlanmalıdır.

Ülke gerçek ve gereksinimlerine uygun bir tarımsal üretim planlaması ve tarım sektörünün ilgili kesimlerinin demokratik örgütlülüğü temelinde tarım ve toprak reformu yapılmalıdır.

Sanayide kapasite kullanım oranının artmasına sağlayıcı politikaların geliştirilmesi ve yalnızca üretken yatırımların desteklenmesi esası benimsenmelidir.

Enerji ve sanayileşme politikaları bir bütünlük içinde kavranmalı, sanayileşmeyi destekleyen enerji politikaları uygulanmalıdır.

Çeşitli sektörlerin, gerçekçi yöntemlerle sağlıklı olarak belirlenecek enerji taleplerinin, kendi doğal kaynaklarımızdan karşılanmasına öncelik verilmelidir.

Enerji üretiminden tüketimine uzanan süreçte verimlilik ve tasarruf sağlanmalı, yeni enerji kaynakları bulunmasına yönelik araştırma çalışmalarına ağırlık verilmelidir.

Ülkemizin enerji tüketiminde en büyük payı olan petrol sektöründe yerli ve yabancı ciddi yatırımcı petrol şirketleri ile ortak çalışmayı dışlamayan, ancak son on yılın uygulamaları ışığında temeli ulusal kuruluşa dayanan bir petrol politikası uygulanmalı, arama ve üretim yatırımlarının artırılması sağlanmalıdır.

Ulusal petrol politikasının gerek duyduğu yatırım sermayesinin ve sağlıklı bir petrol sektörünün oluşumu için aramadan rafinaj ve pazarlama sürecine kadar tüm alt sektörlerin entegre biçimde reorganizasyonu sağlanmalıdır.

Yatırımların teknoloji seçiminde sınırlı odaklara bağlı kalmamasını, alternatif teknolojik kaynakların araştırılmasını, yurt içinde teknoloji üretimine olanak yaratılmasını sağlayacak politikalar izlenmelidir.

İthal mallarında ve üretimde kalite kontrolüne önem verilmeli, bu konuda tüketici haklarının örgütlü biçimde korunmasını sağlayacak yöntemler geliştirilmeli, ilgili meslek kuruluşlarının kontrol mekanizmaları içinde yer almaları sağlanmalıdır.

Ülkemizde çağın gereklerine ve toplumsal yaşamın çağdaş gereksinimlerine koşut bir çevre kentsel yapı üretimi ile konut politikaları uygulanmalı, fiziki çevreyi düzenleyen yasal mevzuat yeniden ele alınmalı, yapı üretiminde niteliği geliştirecek kaynakların rasyonel kullanımını sağlayacak politikalar gerçekleştirilmeli,

günümüz teknolojik olanaklarıyla tamamlanması gereken kadaströ çalışmaları sonuçlan bu alanlardaki politikalara yansıtılmalı, konut sorununun çözümünde, gerçek ihtiyaç sahiplerine öncelik verilmelidir.

Orman varlığımızın korunması ve toplum yararına ve çıkan doğrultusunda işletmelerinin yasal güvencelere bağlanması orman alanlarının tahribinin kesinlikle önüne geçilmesi, yani sıra yeni orman alanları kazanılmasına yönelik çalışmaların verimli biçimde gerçekleşmesini sağlayacak tüm yasal ve yönetsel düzenlemelerin yapılması mutlaka sağlanmalıdır.

Sanayi kuruluşlarının, KİT'lerin, reorganize edilmeleri, modernizasyona tabi tutulmaları, bu kuruluşların potansiyel istihdam depoları olmaktan çıkarak çözümlerle verimliliği sağlayacak önlemlerin uygulanmaya geçirilmeleri gerçekleştirilmelidir.

Mühendislik ve mimarlık hizmetlerinin yurt içinden karşılanması esası benimsenmeli, ülkemiz kendi teknik eleman ve insanına güvenmelidir.

Sağlıksız gerekçelerle yeni üniversiteler açılması yerine, var olan üniversiteler, yönetsel ve bilimsel özerkliklerine kavuşturulmalı, demokratik işleyişin gerektirdiği özgürlüklerle donatılmalı, birer çağdaş araştırma kurumlarına dönüştürülmelidir.

Çağdaş toplumun gereksinimlerini karşılayacak bilgi düzeyine sahip teknik elemanlar yetiştirilmeli, mühendislik - mimarlık ve teknik eğitimin niteliğinin yükseltilmesini sağlayacak önlemler alınmalıdır.

Yüksek öğretimde mühendislik - mimarlık eğitime, ülke gerçekleri ve gereksinimlerinin zorunlu kıldığı nitelik ve yönlendirmenin kazandırılması amacıyla TMMOB'nin yüksek öğretim programlarına yönlendirici katılımı yanında TMMOB - Üniversite işbirliğinin yasal zorunluluk haline getirilmesi mutlaka sağlanmalıdır.

Bilim ve teknoloji alanında dünyadaki gelişmeler yakından izlenilmeli, ülkede araştırma - geliştirme (AR-GE) faaliyetlerine önem verilmeli, bu faaliyetler için yeterli kaynak ayrılmalı, gerekli durumlarda kaynak oluşturulmalı, sektörlerin gereksinimlerine göre AR-GE faaliyetlerinin geliştirilmesi sağlanmalıdır.

MESLEK ANILARI

İSTER İNAN İSTER İNANMA

M.Yaşar Ethem
Maden Y.Mühendisi 1959/626

Madencilik Bülteni'nin 9. Sayısı'nda yer alan birbirinden güzel "Meslek Anıları", benim de aşağıdaki yazıyı kaleme almama vesile oldu. 30 yıllık meslek hayatım boyunca gördüğüm veya duyduğum yahut okuduğum ilginç olayları önce kâğıda döktüm; sonra da bunların arasından yukarıdaki başlığa uyanları ayırdım. Kronolojik olarak aşağıda sıraladığım bu ilginç olaylardan, özellikle, genç meslekdaşlarımın hisse kapacaklarını ümit ederim.

YIL 1955

Kandilli (EKİ Armutçuk Bölgesi)'de stajyerim. Ana nakliye bandının yanında işletmeden birkaç kişiyle sohbet ediyoruz. Bandın kenarında uzayıp giden Emniyet Teli ve belirli aralıklarla tebeşirle ilave edilmiş bir "O" harfi ile daha çok "Emniyet O Teli" ibaresiyle sıralanmış işaret levhaları... Birkaç yıl önce işçinin biri kolunu bu banda kaptırmış ve kol gitmiş. Bir müddet sonra, aynı bandın yanbaşı aralarında bir üstmadencinin de bulunduğu bir grup işçi bu olayı konuşuyorlarmış. Üstmadenci işletmede yeni olmalı ki "böyle şey olmaz" diyerek olaya inanmadığını belirtmiş ve akabinde, söylediğini doğrulamak amacıyla, elindeki şef bastonunu hareket halindeki bant ile makaranın arasına sokmuş. Netice? Tabii ki onun kolu da gitmiş.

YIL 1958

Essen - Kray (Almanya)'daki Bonifacius kömür ocağında strajyerim. Tez raporumu hazırlamak üzere gönderildiğim o zamanlar kuyunun derinliği 827 m idi. Ocakta eskiden vuku bulmuş iki ilginç kazayı belirtmek isterim.

- 72 mm çapındaki ihraç halatı bir tarihte kopuyor. Köpe sistemiyle çalışan kuyunun halatı, tam molet kanalı içindeki yerden kopunca, fırlayan uç anında gelip vinççinin kafasını uçuruyor.

- Ana nakliye galerisinden gelip tabanyoluna giden stim borusu, tam kurba yerinde, eskiden kalınca bir kauçuk hortum ile birbirine bağlıymış (hatırladığım kadariyle, stim borusunun çapı 100 mm idi). Bu hortum bir gün bir ucundan koparak fırlıyor ve tam o esnada oradan geçen bir işçinin başına şiddetle çarpıyor ve kafasını koparıyor.

YIL 1970

Kütüphanemde hala mevcut olan Glückauf mecmualarının bir nüshasında okumuştum. Almanya'daki bir ocakta patlayıcı madde tevziyatı yapılırken, ambarcı, bekleyen barutçulara kapsül vermek üzere, yerde duran bir sandığı eğilip kaldırıyor. Sandık, ambarcının henüz elindeyken ve yaklaşık karın hizasına kadar kaldırılmışken, içindeki kapsüller patlamaya başlıyor. Hatırladığım kadarıyla, ambarcının elleri kopuyor. Olayın araştırılması sonucunda ortaya çıkan kaza sebebine göre, kapsüller "çok hassas" tip olduğu için bu patlama olmuş. Bunun üzerine, bu tip (hoch empfindlich = çok hassas) kapsüllerin imaline hemen son veriliyor ve "hassas olmayan" (unempfindlich, rumuzu U) kapsüllerin imaline geçiliyor.

YIL 1985

1959'dan beri çalışan Akdağ (Divriği) Demir Madeni'nde, yeni ithal edilmiş birkaç iş makinasını da devreye sokarak, büyük bir şevkle Nisan'da çalışmaya başladık, önce, 1416 basamağından 1410 basamağına delinmiş geçen sezondan kalma 20 - 25 adet lâğım deliğini üzerindeki naylonları kaldırıp içlerindeki suyu basınçlı havayla boşalttıktan sonra, doldurup ateşledik. Lâğım dumanı normal olarak hemen dağıldığı halde, burada birkaç dakika süreyle ince bir duman tütmesine şahit olduk. Olaya bir anlam verememekle beraber, ateşleme mahalline gitmeye karar verdik ve oraya vardığımızda gözlerimize inanmadık. Sanki insan eliyle açılmış gibisinden yaklaşık 4 x 6 m ebadında bir kuyu önümüzde duruyor ve dibi görünmüyordu! Üzerinde birkaç m'lik bir örtü tabakası bulunan bu kuyunun üstünden daha önce dozer, kaya kamyonu, vs. gibi iş makinaları defalarca geçmişti. Bu tabiat harikasını seyrederken, kuyudan bir yarasanın çıkıp uçtuğunu gördük. Demek ki 1410 basamağının aynasındaki çatlaklardan biri bu kuyuyla irtibat halindeymiş; yarasa da bu çatlaktan kuyuya girmiş olmalıydı. Dibini göremediğimiz kuyunun derinliğini tesbit gayesiyle yaptığım iskandilin ucundaki taş tabana değince, yukarı çektğim kablunun boyunu ölçtüm: tam 85 m geldi. Tabana dolan paşayı da en azından 5 m olarak hesaba katarsak, bu takdirde kuyunun derinliği 90 m olmaktaydı. (Şirket sahibine, "3 sene sonra yeraltı işletmesine geçmek üzere şimdiden ihrazata başlanması" tavsiyesinde bulunmuştum. Karşımıza çıkan kuyu (!) da mevcut olduğuna göre, ihrazat maliyeti çok azalmı olacaktı; ancak, tavsiye kaale alınmadı. 1987'de işletmeyi ziyaret ettiğimimde, tam anlamıyla darboğaza girildiğini ve taahhüt edilen cevherin çıkartılması için güneydeki plaser tip

yatağa ağırlık verildiğini gördüm.)

— Aynı işletmede şahit olduğum ikinci ilginç olay da şudur: Akdağ Madeni, Divriği - Zara yolunun yaklaşık 10. km'sinde ve Divriği İlçesi'nin kuzeyindeki 2339 rakımlı Akdağ'ın güney yamacında yer alır. Anayol ile ocağın arası birkaç yüz metredir ve anayoldan ocak yoluna sapan kavşakta, yol önce birkaç derecelik bir eğimli kısımda, otoyu durdurup vitesi boşa alınca, araba geri geri yani ters eğimle anayola doğru hareket etmektedir. Bunu defalarca tekrarlattım ve hepsinde de araba geri geri gitti. Purunsur madeni, A ve B Kafaları ile C plaseri, tam olması bile yaklaşık olarak, arkamızda yani kendi kendine geri geri gittiği istikamette kalmaktadır.

— 1977 yılındayken çalışmış olduğum Dereköy (Yahyalı)daki yeraltı Pb-Zn işletmesinde yeniden çalışmak üzere teklif aldım; kabul ettim ve Divriği'deki işden ayrılıp Dereköy'e gittim. Maden'e gidince meseleyi de anlatım: 1833 kotundaki sürfastan 1689'a inen yeni ihraç kuyusunun, dilimleri halinde işletilmesi filonun 149 katı ile bir altındaki 164 katı arasına rastgelen kesimi göçmüş ve bu sebeple de 149 katından daha aşağılarda bulunan cevherin çıkartılması imkânı ortadan kalkmıştı. Görüşüne müracaat edilen rahmetli K.A. Bekişoğlu, yeni ihraç kuyusunun güneybatısındaki dereden 1645 kotunda bir galeri sürülmesini teklif etmiş. "Bekişoğlu Galerisi" olarak adlandırılan bu galerinin 500 m'si ben işletmeye geldiğimde sürülmüştü, son 70 m'sini de ben sürdürdüm. Sonra, galeri nihayetinin 45 m gerisinden ve galerinin sağ tarafından bir diyagonal başyukarı başlattım. 50 m uzunluğundaki bu başyukarının nihayetinden sağa, yani filonunun tabanına doğru, ikinci bir başyukarı daha başlattım: "şişleme" göçük katlarda birikmiş olabilecek su tehlikesine karşı 1,60 m'lik matkaplarla muhtelif istikametlerde yoklama sondajlarının yapılmasına bilhassa ehemmiyet veriyor ve keseneci olarak çalışan ekibi, bu yoklama sondajlarını ihmal etmemeleri hususunda, devamlı ikaz ediyordum. Ekibin ikazlara tam anlamıyla uyduğunu söyleyemem. O sıralarda işletmeye gelen bir İş Güvenliği Müfettişi ağabeyimize de endişemi söyledim. O da hemen "burada çalışan işçilerin bundan böyle işletmenin yevmiyeli elemanı olarak çalıştırılmaları..." talimat defterine yazdı. Bu talimata rağmen içim rahat değildi, hazırladığım mufassal talimatı Ocak Çavuşu'na imza ettirdikten sonra ayrıldım. İstifamı müteakip, yerime alınan ve benim gibi daha önce de aynı ocakta çalışmış olan meslekdaşım ve arkadaşım Ahmet Kayım 22.8.1985 günü başyukarının dibinde "grizu işçileri"nden hayatını kaybetmiş. Galeride yeryer bitümlü şiş tabakaları vardı.

DİLAVER'DENİKİANI

Zeki Sesışık
Maden Mühendisi

1957'de Erzurum 29. Tüm. Is. Tb.'ndaki kıta hizmetimin son 9 aylık kısmını, EKİ Üzülmaz Bölgesi Dilaver Bölümü'nde Ocak Mühendisi olarak yapıyordum. Bu sırada Eski Milli Savunma Bakanı Zeki Yavuztürk de aynı bölümde işbaşı yapmıştı ve birlikte ocağa gidip geliyorduk. O zamanlarda Z. Yavuztürk'un avukat bir bayan arkadaşı ocağı merak etmiş, gelip bizimle ocağa girmek istedi. Kıyafetlerimizi giydik; ocağa girdik. Avukat Hanım'a geçtiğimiz yerleri anlattık. O sırada, vagonlara kömürün boşaltıldığı yerde, işçinin biri kapakları açıyor ve kömürü boşaltıyordu; biz de bir kenardan seyrediyorduk, işçi bize dönüp: "Bey, ocağa kadın girmesi uğursuzluktur." dedi. Biz de "öyle şey olur mu?" dedik. Biraz sonra kapaktan öylesine kömür gelmeye başladı ki vagon olduğu gibi, üzerinde yânında boş yer kalmadı. Tabii bu arada Öylesine gürültü oluyor ki hepimiz bir kenara çekildik. Nihayet, kömür yığını bir tepe oluşturacak şekilde tavana kadar yığılıp kaldı. O arada da işçi bize dönüp: "Gördün mü Bey? Ben size kadın uğursuzluk getirir demiştim." dedi. Bu olayı hiç unutamam.

1958 yılında Dilaver'in Şimal Ocağı'nda ilk defa demirdirekli ayak hazırlamıştık. 108 Acenta diye adlandırdığımız damarın kalınlığı 1,80 m yatımı da 15 ° idi. Ayak içinde tek zincirli konveyör vardı ve iki başyukarı tahkim edilmişti. Her gün bir have ilerlemeyi 20 gün sürdürmüştük; ama, düşmesi gereken arka birtürlü düşmemişti. Tavan formasyonu gre idi ve 8-10 m kalınlık yapıyordu. 15-20 m'lik ilerlemeden sonra düşmesi gereken bu gre kütlesi ilerleme 20 m'yi bulduğu halde halâ düşmemişti. Ayak arkasında düşürme çalışmaları başladı. Delikdelindi. Dinamit atıldı. Arka yine düşmedi. Ana tavan birtürlü oturmuyordu. Nihayet panonun ortasına geldiğimizde arka oturmaya başladı. Yukarıdan oda büyüklüğünde bloklar düşmeye başladı. Çalışılan kısımlarda kömür tozları kalmış; oysa ki demirdirekli ayakta her taraf tertemiz olur, kömürü süpürür gibi alırlardı. Ama, kömür tozları kalmıştı ve blokların düşmesi sırasında korkunç bir gürültü işitiliyor ve her yanı toz duman kaplıyordu. Öyle ki lâmbanın ışığını bile göremiyordum. Arkadaşla bir yere yapıştık kaldık. Gre blokları neredeyse direkleri yıkıp alacaktı. O sırada arka oturmaya başladı ve gürültü azaldı. Toz duman da biraz olsun hafifledi ve nihayet ayak dibine inebildik.

Burada anlatmak istediğim: yeraltında neyin ne zaman olacağını kestirebilmek son derece zordur ve çalışma şekli ile şartlarının çok iyi bilinmesi gerekir. Eğer Acenta Ayak'ta ağaç tahkimat yapsaydık, domuzdamları arkayı tutabilirdi. Demirdireklerle tahkimat yapıldığında, ayak arkasında çok büyük boşluklar oluşabiliyor ve arka düşerken de korkunç gürültü ve toz yapıyor. Burada domuzdamları ile yapılacak çalışmanın daha emin olacağına kani oldum.

Yeraltında tehlikenin nereden geleceği hiç belli olmuyor ve zamanlama yapılamıyor.

İNSAN HAKLARI EVRENSEL BİLDİRİSİ'NDEN

/ İNSANLAR ARASINDA, UYRUĞU BULUNDUKLARI ÜLKENİN YA DA BÖLGENİN, BAÜİMSİZ VEYA BAĞIMLI, ÖZERK VEYA HERHANGİ BİR BİÇİMDE KISITLI OLUŞUNA BAKILARAK; O ÜLKE YA DA BÖLGENİN SİYASAL, HUKUKİ VEYA ULUSLARARASI KONUMUNDAN DOLAYI AYRIM YAPILAMAZ.

/ YAŞAM , ÖZGÜRLÜK VE KİŞİSEL GÜVENLİK HER İNSANIN HAKKIDIR.

/ HİÇ KİMSEYE İŞKENCE VE ZULÜM UYGULANAMAZ, İNSANLIK DIŞI YA DA ONUR KIRICI BİÇİMDE DAVRANILAMAZ, CEZA VERİLEMEZ.

/ HERKES NEREDE OLURSA OLSUN HUKUKİ KİŞİLİĞİNİN TANINMASI HAKKINA SAHİPTİR.

/ YASALAR ÖNÜNDE HERKES EŞİTTİR VE YASALARIN KORUYUCULUĞUNDAN EŞİT OLARAK FAYDALANMA HAKKINA SAHİPTİR. BÜTÜN İNSANLARIN BU BİLDİRİYE AYKIRI HER TÜRLÜ AYRIMCI UYGULAMAYA VE BÖYLE BİR AYRIMI ÖZENDİRİCİ HER TÜRLÜ KİŞİRTMAYA KARŞI EŞİT KORUNMA HAKKI VARDIR.

/ HER İNSANIN, KENDİSİNE YASALARLA TANINAN TEMEL HAKLARA AYKIRI UYGULAMALAR KARŞISINDA, HAK VE HUKUKUNUN FİİLEN KORUNMASI İÇİN, BU İŞLE GÖREVLİ ULUSAL MAHKEMELERE BAŞVURMA HAKKI VARDIR.

/ HİÇ KİMSE KEYFİ OLARAK YAKALANAMAZ, ALIKONAMAZ VEYA SÜRGÜN EDİLEMEZ.

/ HERKES HAKLARININ, SORUMLULUKLARININ YA DA KENDİSİNE YÖNELTİLEN, CEZAYI GEREKTİRİR HERHANGİ BİR SUÇLAMANIN AÇIKLIĞA KAVUŞTURULMASINDA, DAVASININ, BAĞİMSİZ VE TARAFSIZ BİR MAHKEME ÖNÜNDE HAKKANİYETLE VE AÇIK OLARAK GÖRÜLMESİ HAKKINA SAHİPTİR.

/ BİR SUÇ İŞLEMekten ŞANIK HER İNSAN, SAVUNMASI İÇİN KENDİSİNE GEREKLİ BÜTÜN KOŞULLARIN SAĞLANMIŞ BULUNDUĞU AÇIK BİR YARGILANMA İLE, YASALAR UYARINCA SUÇLU OLDUĞU KANITLANMADIKÇA SUÇSUZ SAYILIR.

YURTTAŞLARI HAKLARINA SAHİP ÇIKMAYA YETKİLİLERİ İMZALANAN ULUŞLARARASI ANLAŞMALARA UYMAYA ÇAĞIRIYORUZ.

MADENCİLİK *Bülteni*

TMMOB Maden Mühendisleri Odası Adına
Sahibi ve Sorumlu Yönetmeni: Alpaslan ERTÜRK
Yönetim Yeri: Selanik Cad. 19/3 Kızılay-ANKARA
Tlf: 125 10 80-117 52 90

* Ayda bir yayınlanır.
* Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.
* Yazılardaki görüş ve düşünceler yazarlarına aittir. Odayı ve bülteni sorumlu kılmaz. Yazarlara ücret ödenmez. *
Ofset Hazırlık: Denk Ajans, 231 71 74 (4 Hat)

Sayın Üyemiz,

Ayda bir yayınlamakla olduğumuz "Madencilik Bültenimin düzenli ve nitelikli biçimde çıkarılması sizlerin etkin desteğiyle olasıdır.

İnceleme, araştırma, derleme, haber, yorum vb. ürünlerinizle bültenimizi desteklemenizi bekliyoruz.

Katkılarınız bizlere yol gösterecek ve sektördeki tartışmaların doğru sonuçlara ulaşmasını sağlayacaktır.

Saygılarımızla.

Madencilik Bülteni